BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 1704

Archeologienota

Zwevegem, Hoge Weg 2

Deel 1: Verslag van Resultaten

BAAC Vlaanderen bvba
Hendekenstraat 49
9968 BASSEVELDE
info@baac.be

Titel
Archeologienota Zwevegem, Hoge Weg 2. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteurs
Delphine Saelens
Charlotte Verhaeghe
Nandy Dolman

Erkende archeoloog
BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer
2021-0333

Plaats en datum
Gent, 4 februari 2021

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 1704
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

© BAAC Vlaanderen bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

1 Beschrijvend gedeelte 1
1.1 Administratieve gegevens 1
1.2 Juridisch kader en onderzoektraject 4
1.3 Aanleiding 4
1.4 Huidige situatie en geplande werken 5
1.4.1 Huidige situatie 5
1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen 5
1.5 Randvoorwaarden 8
2 Bureauonderzoek 9
2.1 Werkwijze en strategie 9
2.1.1 Onderzoeksdoelstelling 9
2.1.2 Onderzoeksvragen 9
2.1.3 Methoden en technieken 9
2.2 Assessment 11
2.2.1 Landschappelijk kader 11
2.2.2 Historisch kader 21
2.2.3 Cartografische bronnen 23
2.2.4 Orthofotografische bronnen 29
2.2.5 Archeologisch kader 33
2.3 Synthese onderzoeksresultaten 38
2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein 38
2.3.2 Archeologische verwachting 38
2.3.3 Syntheseplan 39
2.4 Besluit 40
2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering 40
2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek 40
2.4.3 Keuze onderzoeksmethode 40
2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein 41
3 Samenvatting 43
4 Lijsten 44
4.1 Figurenlijst 44
4.2 Plannenlijst 44
4.3 Tabellenlijst 44
5 Bibliografie 45
6 Bijlagen 48
6.1 Inplantings- en verkavelingsplan 48

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Zwevegem, Hoge Weg 2		
Ligging	Hoge Weg 2, deelgemeente Moen, gemeente Zwevegem, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Zwevegem, Afdeling 5, Sectie A, Percelen 245F en openbare wegenis		
Coördinaten	Noordwest:	x: 79035	y: 164332
	Noordoost:	x: 79110	y: 164373
	Zuidwest:	x: 79067	y: 164271
	Zuidoost:	x: 79139	y: 164224
Oppervlakte plangebied	9300 m²		
Oppervlakte geplande ingrepen	5.864 m²		
Kartering gewestplan	0104 - Woonpark		
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0333		
Bureau-onderzoek	Projectcode	2021B28	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen (Erkenningsnummer: 2015/00020)	
	Betrokken actoren	Delphine Saelens (archeoloog) Charlotte Verhaeghe (archeoloog) Nandy Dolman (archeoloog)	
	Betrokken derden	N.v.t.	

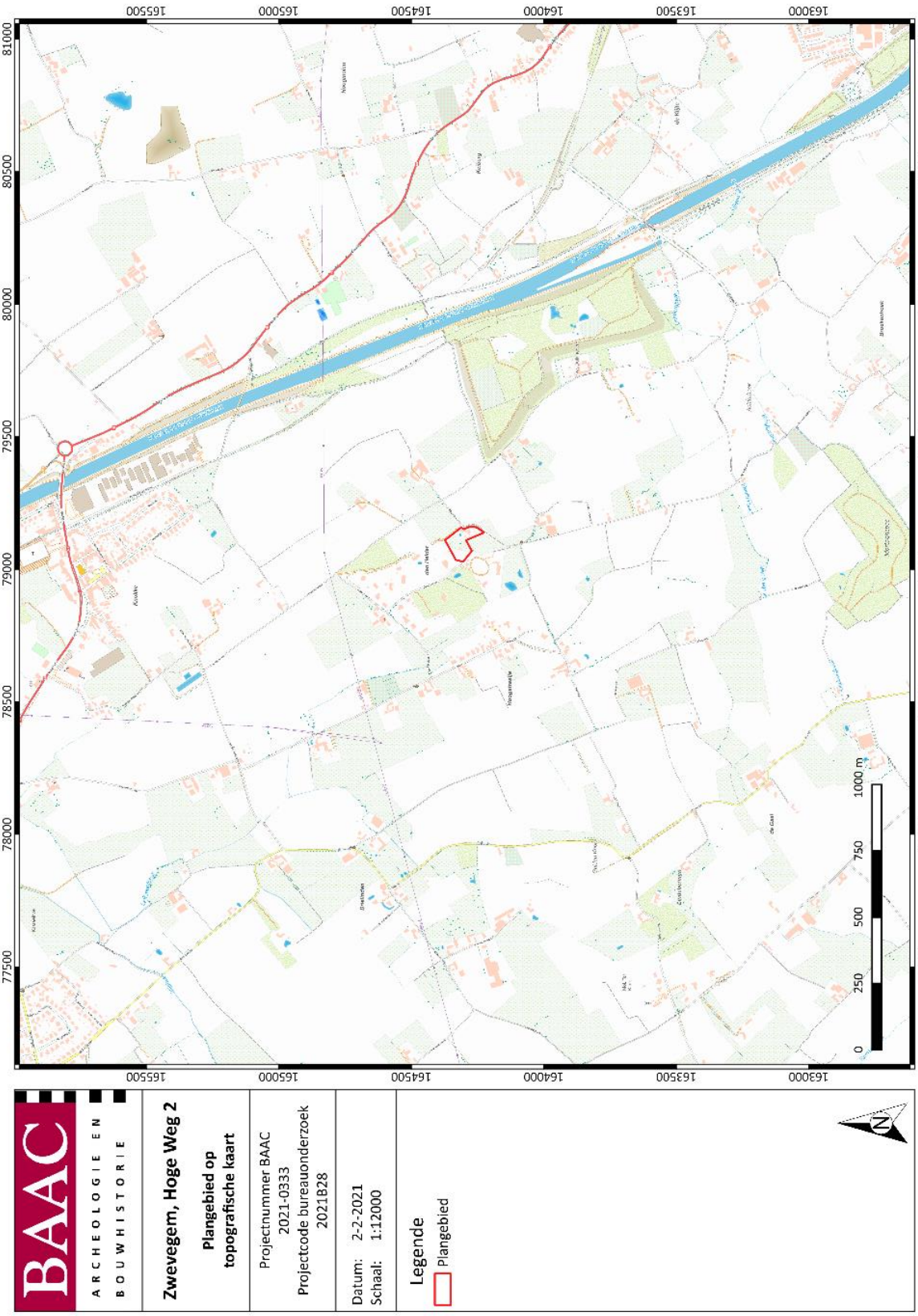

Plan 1: Plangebied op topografische kaart[1] (digitaal; 1:10.000; 02/02/2021)

[1] AGIV 2021e

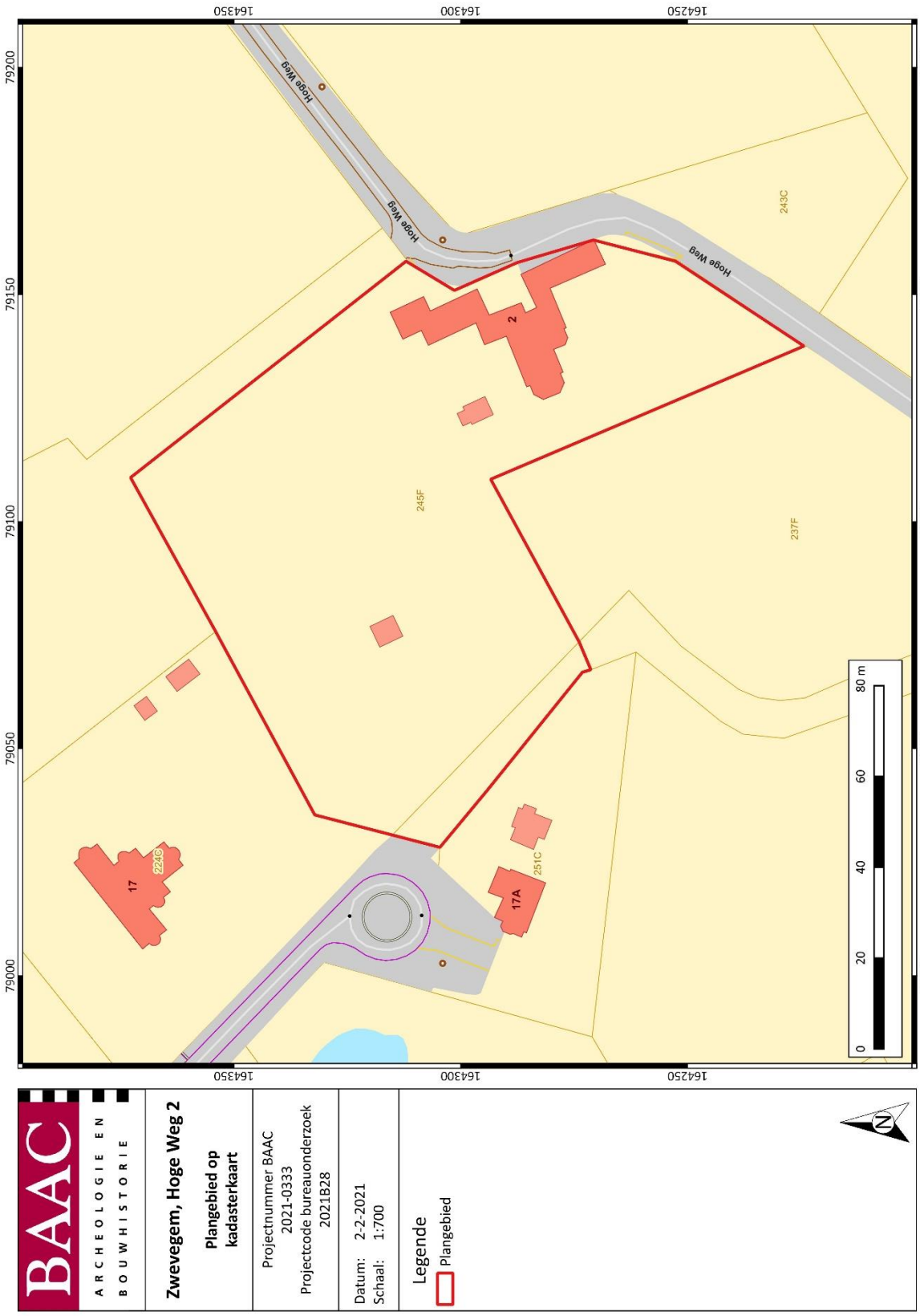

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)[2] (digitaal; 1:25002/02/2021)

[2] AGIV 2021b

1.2 Juridisch kader en onderzoektraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een bouwzone ingericht worden.

De totale oppervlakte van het plangebied *Zwevegem, Hoge Weg 2* bedraagt ca. 9.300 m². Aangezien het een verkavelingsaanvraag betreft, waarbij een lot afgesplitst wordt om verder bouwrijp te maken, is op basis van de beslissingsboom onderstaande van toepassing:

Voor de verkavelingen wordt enkel de "oppervlakte van de terreinen waarop werkzaamheden uitgevoerd worden met het oog op het bouwrijp maken van de verkaveling en de oppervlakte van de kavels die verkocht en verhuurd zullen worden voor meer dan negen jaar, waarop een recht van

erfpacht of opstal gevestigd zal worden of waarvoor een van die overdrachtsvormen aangeboden zal worden, zulks met het oog op woningbouw of de oprichting van constructies" in rekening gebracht."[3]

Op basis van bovenstaande paragraaf komt vervolgens enkel het lot dat bouwrijp gemaakt wordt in aanmerking voor deze archeologienota. Dit lot heeft een oppervlakte van 5.864 m² en voldoet bijgevolg nog steeds aan de voorwaarden voor een archeologienota aangezien het in een woongebied ligt.

Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).[4] Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in woongebied ligt, niet volledig in gebied ligt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt of gedeeltelijk in een beschermde of vastgestelde archeologische zone ligt en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen, waarop de vergunning betrekking heeft 3.000 m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het terrein zelf is momenteel in gebruik als grasland voor schapen en bebouwd met een kleine schuilstal. Daarnaast zijn er ook enkele bomen zichtbaar ter hoogte van het perceel.

Het plangebied ligt op een heuveltop die op basis van de hoogtekaart een grillige topografie heeft. Rondom het plangebied zijn meerdere vijvers waarneembaar en enkele onnatuurlijke hoogteverschillen. Dit wordt verder toegelicht in 2.2.1 Landschappelijk kader, maar er is bijgevolg een mogelijkheid dat de omgeving (deels) onderworpen werd aan ophogingen of afgravingen.

Uit enkele aktes blijkt dat er binnen of rondom het plangebied een kleiontginningssite aanwezig was. De exacte locaties hiervan zijn echter niet gekend. De kleiontginning kan gerelateerd worden aan dakpannenfabriek Zwevegem-Knokke (aan de Pannenbakkersstraat) gevoerd werd. De exacte locatie van de uitgravingen is echter niet gekend.

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein een verkaveling (zie bijlage 6.1Inplantings- en verkavelingsplan). Het huidige perceel wordt opgesplitst in twee loten, waarbij het ene lot de toekomstige bouwzone omvat (lot 1) en het andere lot onttrokken wordt van de verkaveling (lot 2). De toekomstige bodemingrepen zullen bijgevolg enkel plaatsvinden ter hoogte van lot 1 (5.864 m²). Op dit lot wordt uitgegaan van een volledige verstoring (groen op Plan 3).

[3] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020a
[4] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021.

Op lot 2, dat onttrokken wordt van de verkaveling, worden geen bodemingrepen voorzien. Dit lot wordt hierna in deze archeologienota ook niet meegerekend in het kaartmateriaal.

Impactanalyse

Aangezien het gaat om een verkaveling is er een impact op het eventueel archeologisch erfgoed. Het gehele terrein van lot 1 wordt verstoord.

Plan 3: Plangebied met aanduiding nieuw lot waar bodemingrepen zullen plaatsvinden (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

1.5 Randvoorwaarden

Aangezien het juridisch niet wenselijk is om verder vooronderzoek in het traject van deze archeologienota uit te voeren, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het vervolgonderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip dient plaats te vinden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Digitaal hoogtemodel
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.[5]

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Villaretkaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

[5] CARTESIUS 2021

2.2 Assessment

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

2.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

Zwevegem is een woon- en industriegemeente in West-Vlaanderen. In het noorden grenst Zwevegem aan de gemeenten Harelbeke en Deerlijk, in het oosten aan de gemeenten Anzegem en Avelgem, in het zuiden aan de gemeente Spiere-Helkijn en in het westen aan de gemeente Kortrijk. De gemeente kan onderverdeeld worden in vijf deelgemeenten: Sint-Denijs, Moen, Heestert, Otegem en Zwevegem.

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1. Het plangebied is gelegen aan de Hoge Weg, een zijstraat van de Comminnestraat in het gehucht Den Helder, in de deelgemeente Moen, in het zuiden van Zwevegem.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen in een heuvelachtig landschap (DHM) tussen + 20 en + 65 m TAW (Plan 4). Er zijn een aantal zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelruggen zichtbaar. Het plangebied bevindt zich op het uiteinde van zo een hoger gelegen heuvelrug. Dit landschap wordt doorsneden door het kanaal Bossuit-Kortrijk. Ten noorden van de heuvelrug lopen de Slijpbeek en Lettenhofbeek die in noordoostelijke richting afvloeien. Ten zuiden van het plangebied lopen de Olievergbeek en Braambeek, die eveneens oostelijk afvloeien richting het kanaal.

De heuveltop waarop het plangebied gelegen is en die een uitloper van een hogere heuvelrug is, loopt op tot 60 m +TAW. Het plangebied zelf bevindt zich tussen 56 en 59 m +TAW waarbij het plangebied licht afhelt in zuidoostelijke richting (Plan 6, Figuur 1). Wat opvalt is dat op de heuveltop, rondom het plangebied meerdere onnatuurlijke hoogteverschillen aanwezig zijn. Ter hoogte van sommige depressies bevinden zich enkele vijvers. Dit kunnen mogelijke restanten zijn van de vroegere kleiontginning op deze heuveltop. De oostelijke en zuidelijke grens van het perceel (perceel 245F) maakt een scherpe grens in het hoogteprofiel met de naburige percelen. Er vindt een hoogteverschil van ca. 2 m plaats waarbij het perceel van het plangebied hoger ligt dan de zuidoostelijke percelen. Deze scherpe grens is opmerkelijk en kan mogelijk te wijten zijn aan ophoging of afgraving van de terreinen. De lokale depressies nabij het plangebied (mogelijk gerelateerd met kleiontginning) en de scherpe perceelsgrenzen zijn duidelijk zichtbaar op Plan 5.

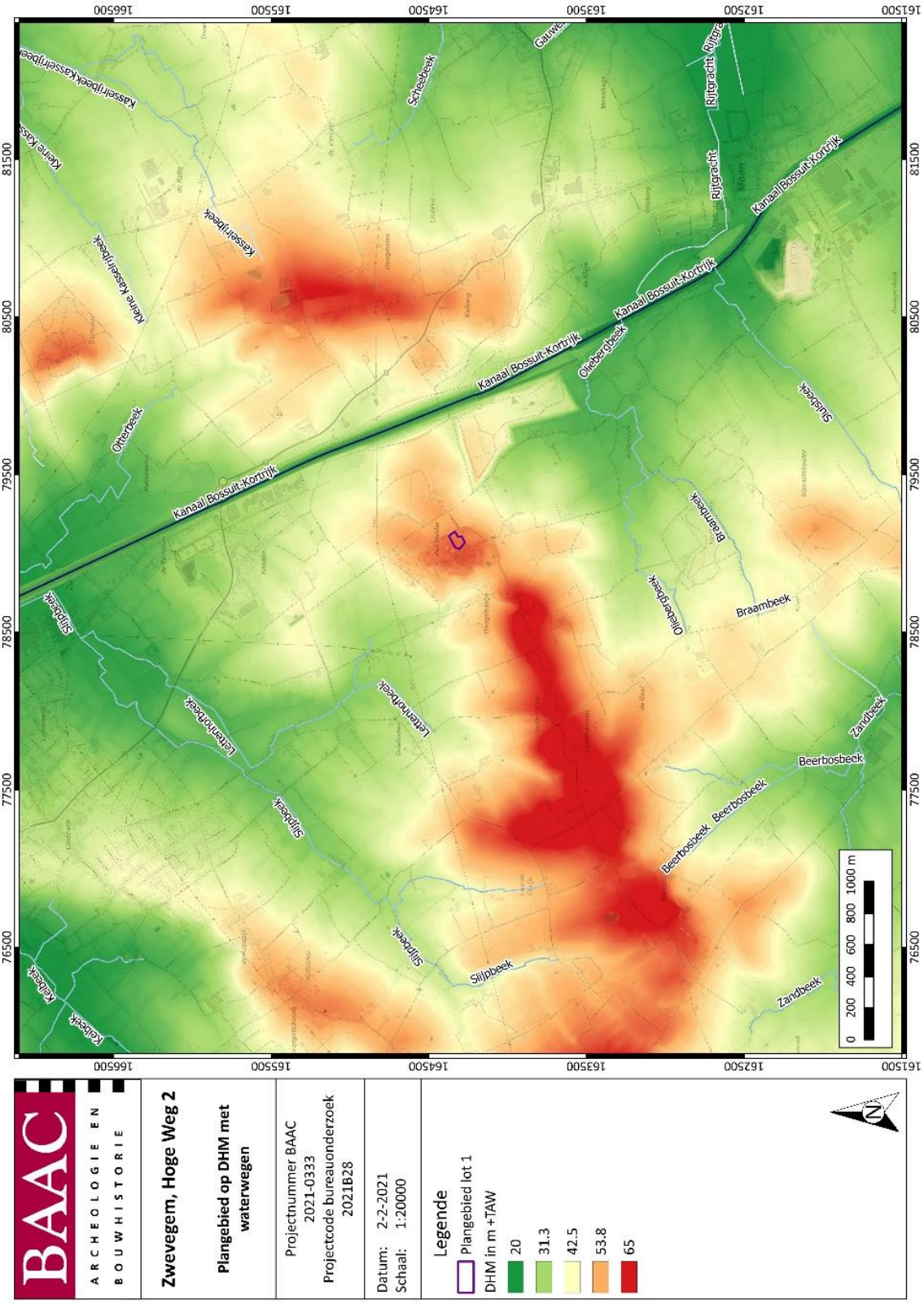

Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)[6] met waterwegen (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[6] AGIV 2021a

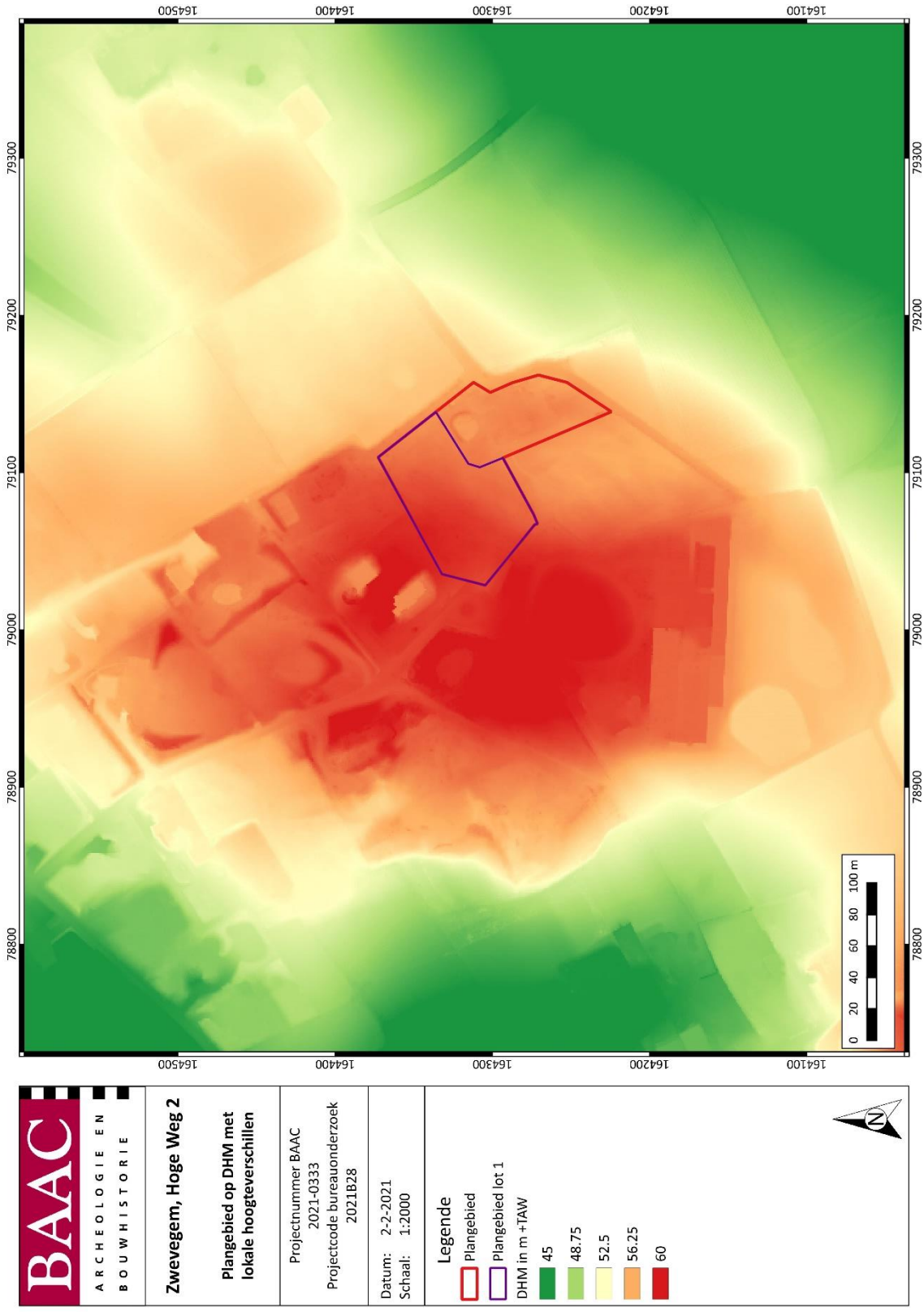

Plan 5: Plangebied en heuveltop op DHM[7] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[7] AGIV 2021a

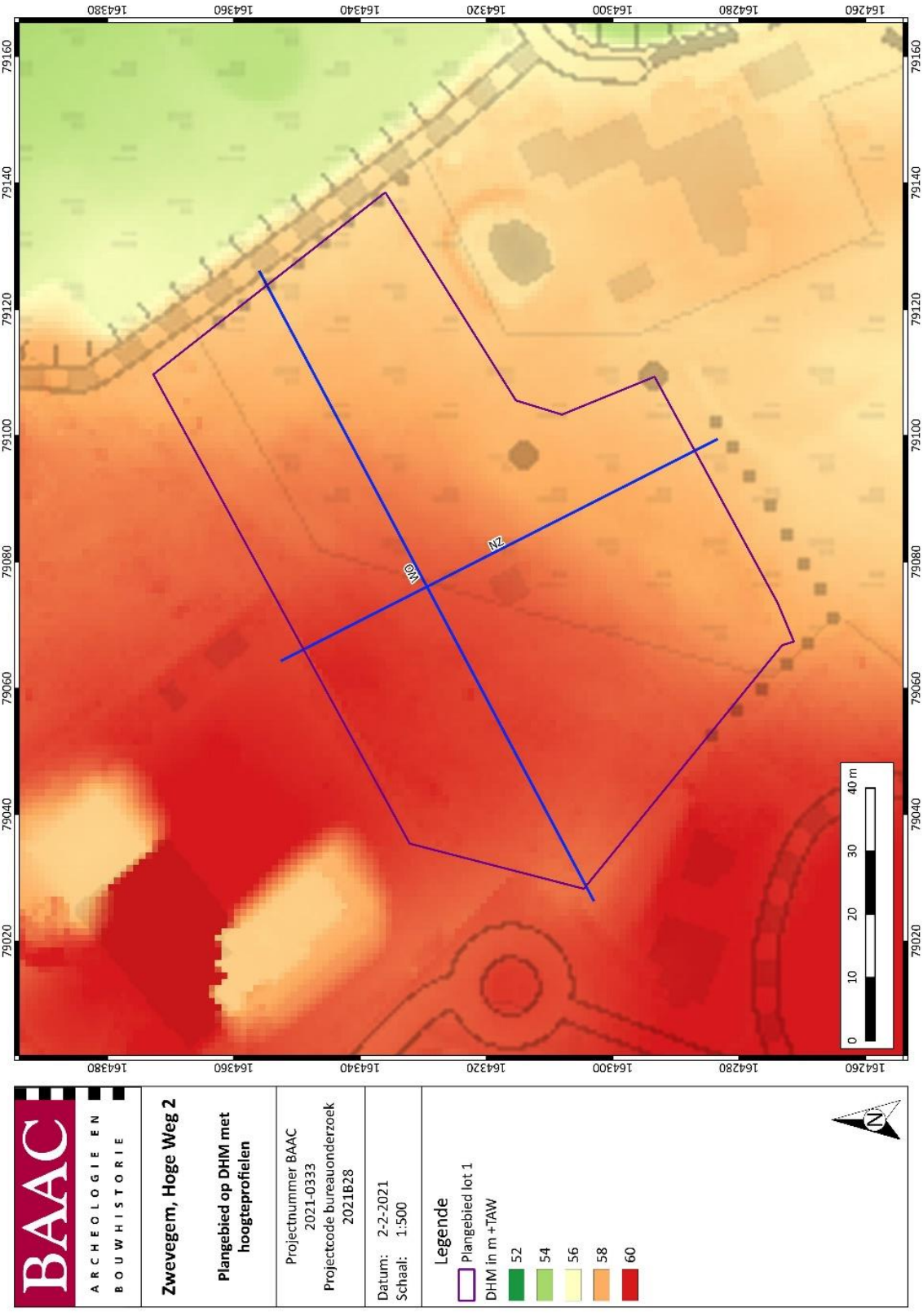

Plan 6: Plangebied en hoogteverloop op het DHM[8] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[8] AGIV 2021a

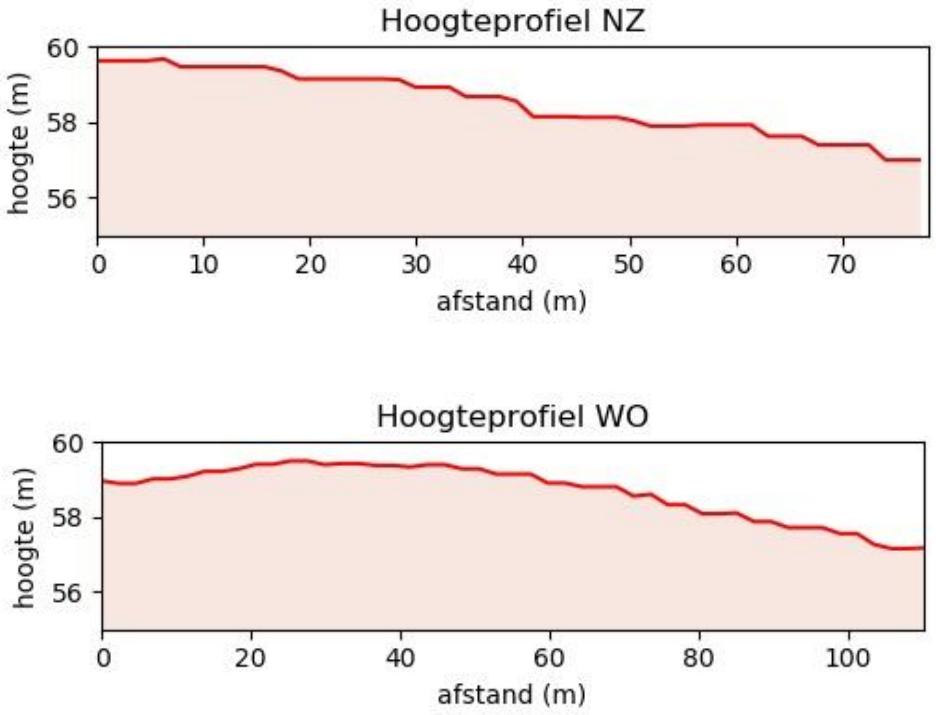

Figuur 1: Hoogteverloop terrein[9]

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich centraal in het Leie-Schelde interfluvium. Het interfluvium tussen Leie en Schelde verheld zich ten tijde van de afzettingen van de Vlaamse Vallei als een “eiland”, een droge verhevenheid te midden van het verwilderd riviersysteem. In de randzone van de Vlaamse Vallei domineerden eolische processen, al dan niet in combinatie met hellingsafzettingen. Er worden minstens twee terrasniveaus in onderscheiden, namelijk het terras van Rozebeke op ca. 60 m + TAW en het terras van Kruishoutem op ca. 80 m + TAW. Globaal genomen bestaan de terrasafzettingen uit grindrijke afzettingen aan de basis, waarop vervolgens zandige sedimenten zijn afgezet. Het gaat om een opeenvolging van sedimentatiecycli die meermaals worden herhaald binnen eenzelfde sequentie. De sedimenten waarvan sprake zijn eigen aan een rivier met ondiepe geulen die periodiek zeer energetisch was. Chronologisch situeren Tavernier & De Moor[10] het hoogstgelegen terras in het eburonien, het lager gelegene in het cromerien.

Het patroon van afzetting en insnijding heeft zich na de vorming van de interfluviumterrassen verdergezet, wat resulteerde in de vorming van nog twee terrassen. Deze terrassen zijn aanwezig op de valleiwanden. Eén juist boven de huidige alluviale vlakte, een ander hogerop. Volgens de bestaande gegevens is het hoger gelegen terras grotendeels beperkt tot de zuidelijke beken van het Scheldebekken. De afzettingen zelf vertonen grote variaties in de sedimentaire opbouw. Een sluitende verklaring voor dit fenomeen alsook een reconstructie van de fluviatiele paleo-omgeving is momenteel onmogelijk gelet op de summiere gegevens die voorhanden zijn. Het lagergelegen terras is geografisch minder beperkt en komt zowel voor langs de Leie en de Schelde alsook langs de zuidelijke beken. De fluviatiele restanten vertonen zowel sedimentologisch als morfologisch grote gelijkenis met deze in de omgeving van Nieuwenrode (kaartblad Mechelen). De sedimenten in kwestie zijn afgezet tijdens het

[9] AGIV 2021a
[10] Tavernier / De Moor 1974.

Saalien[11]. Bijgevolg zijn de sedimenten die behoren tot het hoger gelegen terras op de valleiwanden afgezet in een periode voor het Saalien. De opeenvolging van de verschillende terrassen illustreert de voorgeschiedenis van de uitlopers van de Vlaamse Vallei en getuigt daarenboven van het reeds bestaan van de zuidelijke beken in het Midden-Pleistoceen. Het steeds verlagen van de lokale erosiebasis ingevolge fluviatiele processen heeft in de aanpalende gebieden samen met lokale processen voor denudatie gezorgd. In de Vlaamse Ardennen heeft dit geresulteerd in een uitgesproken golvend landschap. Een meer afgezwakt reliëf wordt aangetroffen tussen de Leie en de Schelde. Nog minder uitgesproken is het landschap in het meest noordwestelijk deel waar het nog slechts licht golvend is. Dit afgezwakt reliëf impliceert echter niet het ontbreken van modelleringprocessen maar is een pedimentrestant ontstaan na verschillende periglaciale periodes.[12] In het Boven-Pleistoceen worden niet alleen de uitlopers van de Vlaamse Vallei, maar ook de daaraan verbonden beekvalleien, in hun definitieve vorm uitgeschuurd.[13]

Paleogeen en neogeen (tertiair) [14]

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de Formatie van Kortrijk en de Formatie van Tielt. Het plangebied zelf wordt grotendeels gekenmerkt door het lid van Aalbeke, behorende tot de Formatie van Kortrijk. Het noordelijke deel van het plangebied behoort tot de Formatie van Tielt.

De formatie van Kortrijk is een mariene afzetting die voornamelijk uit kleiige sedimenten bestaat en weinig macrofossielen bevat. Het lid van Aalbeke is een homogene, fijnsiltige kleiige afzetting, die amper tot geen zandfractie bevat. In de Franstalige literatuur wordt deze afzetting ook wel de *Argile de Roncq* genoemd. De Formatie van Tielt is een mariene eenheid die bovenaan bestaat uit zeer fijn zand en naar onder toe overgaat in een zeer fijnzandige, grove silt. De formatie is kleihoudend.

De afzettingen van de Formatie van Tielt komen overeen met de heuveltoppen rondom het plangebied.

Quartair [15]

Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als profieltype 1, waarbij zandig tot lemig materiaal op minder dan 1,2 m wordt aangetroffen. Deze afzettingen zijn gekarteerd als dekzandgebied of overgangsgebied. Rondom profieltype 1 komen in de omgeving van het plangebied voornamelijk profieltypen 54 en 55 voor, kenmerkend voor het loessgebied. Hierbij komen homogeen eolische leemafzettingen voor (profieltype 54) met daarboven soms nog een lemig tot zandlemig pakket zonder profielontwikkeling als gevolg van hellingsprocessen (profieltype 55) (Figuur 2).

[11] Verbruggen 1999.
[12] Vandenberghe 1977.
[13] Bogemans 2007.
[14] DE GEYTER 1999
[15] FREDERICKX & GOUWY 1996

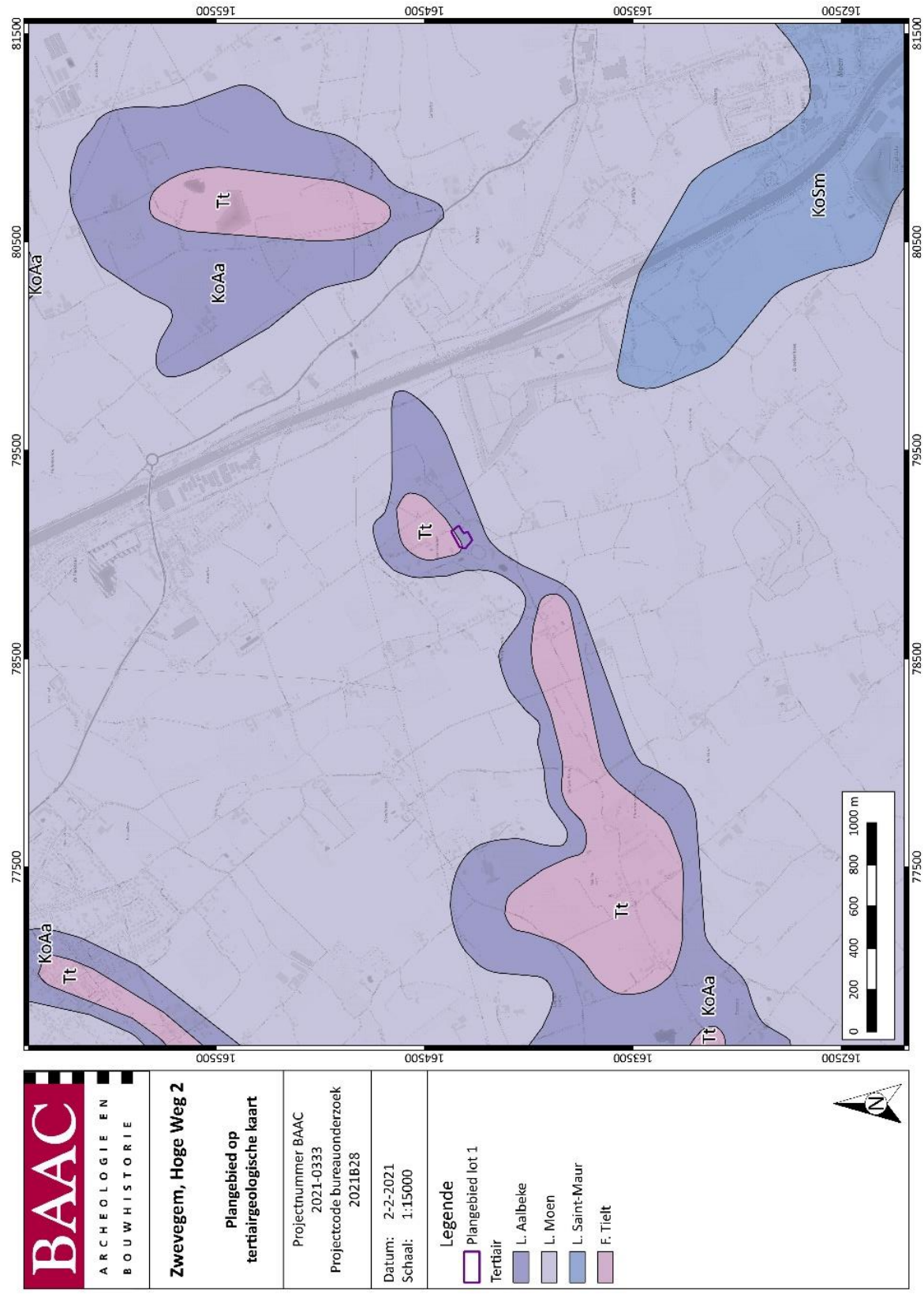

Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart[16] (digitaal; 1:50.000; 02/02/2021)

[16] DOV VLAANDEREN 2021b

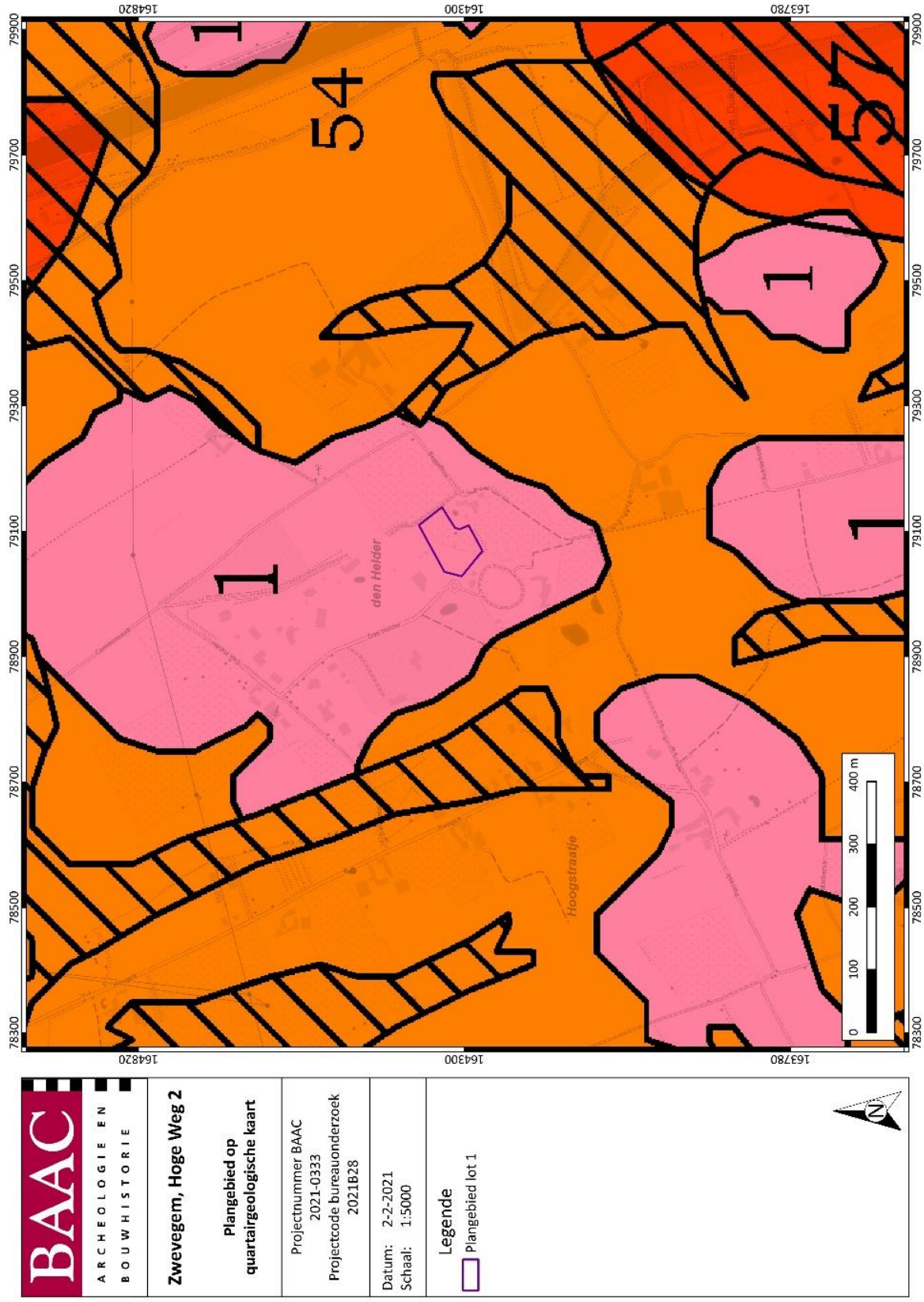

Plan 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000[17] (digitaal; 1:50.000; 02/02/2021)

[17] DOV VLAANDEREN 2021c

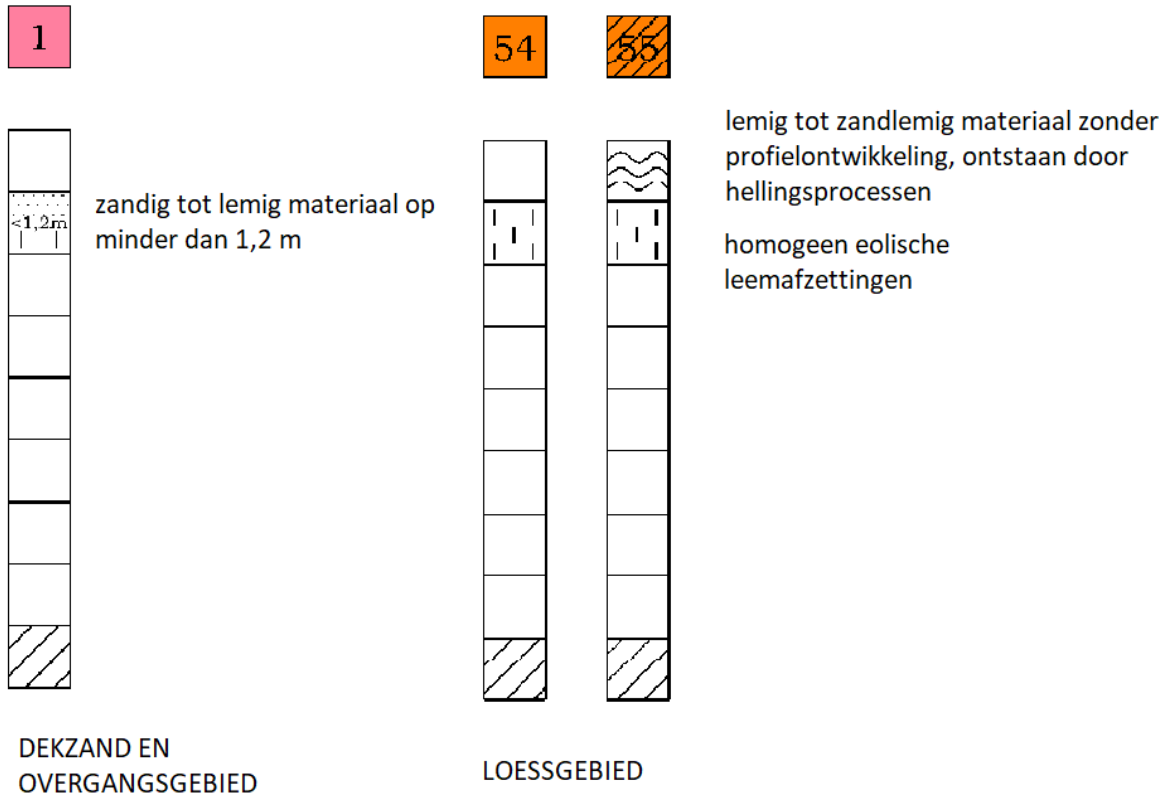

Figuur 2: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied[18]

Bodem[19]

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied grotendeels gekarteerd als **Ehx** en een klein deel als **Ehx(o)**. Errond komen voornamelijk matig natte leembodems met een textuur B-horizont voor en in kleinere mate matig natte leembodems zonder profielontwikkeling.

Ehx en Ehx(o) gronden zijn natte stuwwatergronden. Het zijn natte kleigronden in de leemstreek met en relatief hoge ligging en met een onbepaalde profielontwikkeling. Deze gronden komen voor in verspreide en grote vlekken in het heuvelland en plateauland van de West-Vlaamse leemstreek. De gronden hebben een uiteenlopende profielontwikkeling of helemaal geen profielontwikkeling en liggen op tertiair kleiig materiaal. De bouwvoor is donker grijsbruin en bestaat uit klei tot zandige klei. Lokaal is er bijmenging van niveo-eolisch materiaal, zodat de bouwvoor van deze gronden gewoonlijk lichter is dan de onderliggen horizonten. De gronden verzwaren met de diepte. In de zomer als het gevolg van grote uitdroging krimpen de gronden en kunnen ze diepe en brede barsten.

[18] DOV VLAANDEREN 2021c
[19] DOV VLAANDEREN 2021a

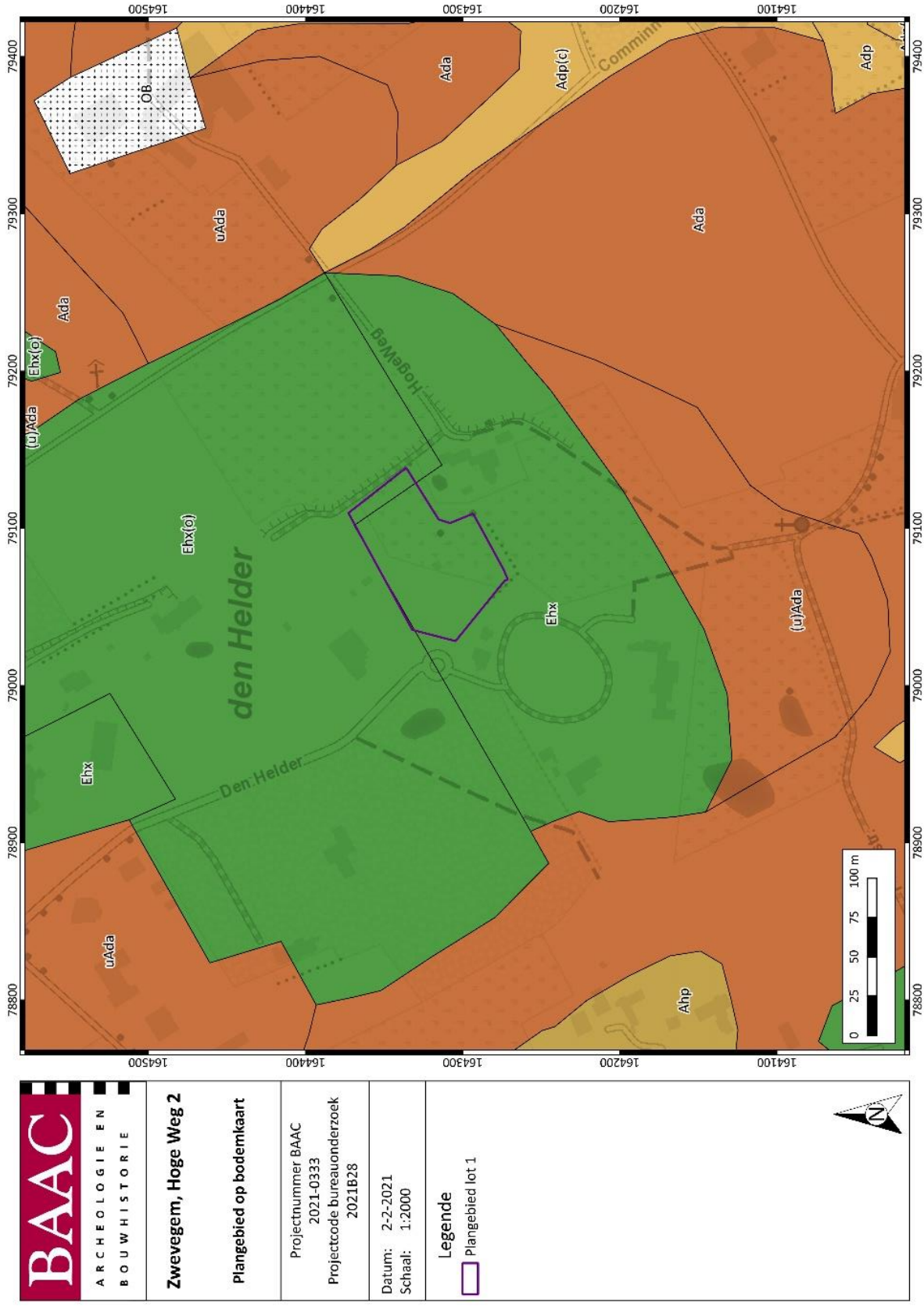

Plan 9: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen[20] (digitaal; 1:20.000; 02/02/2021)

[20] DOV VLAANDEREN 2021a

2.2.2 Historisch kader

De oudsten sporen van menselijke aanwezigheid in de omgeving van Zwevegem dateren uit het mesolithicum. Een Romeinse muntschat daterend uit het einde van de 2de eeuw of de 3de eeuw na Christus en het recente archeologische onderzoek te Zwevegem-Losschaert, tonen aan dat Zwevegem deel heeft uitgemaakt van het Civitas Menaporium.[21]

De oudste schriftelijke vermelding van Zwevegem dateert uit 1063 als *Sueuegehem*. Het betreft een bekrachtiging van de stichting van de Harelbeekse Sint-Salvatorkapittel (capella Sueugehem) en bezit van gravin Adela, door de Franse koning Filips I, op verzoek van graaf Boudewijn V van Vlaanderen.[22] Etymologisch verwijst *Sueuegehem* naar *woning van de lieden van Swibo.*[23]

Tijdens het ancien régime behoorde Zwevegem tot de Kasselrij van Kortrijk die op zijn beurt onderverdeeld was in vijf roeden. Zwevegem behoorde tot de roede van Harelbeke. Binnen de parochie bevond zich een 40-tal heerlijkheden die afhingen van minstens vijf verschillende leenhoven. In 1665 wordt Zwevegem door de koning van Castilië tot graafschap verheven. De parochie behoorde op kerkelijk vlak tot het bisdom van Doornik tot in 1801, later onder Gent en vanaf 1834 onder Brugge. In de 12de eeuw bestond er reeds een Romaanse kerk, die in de 16e eeuw werd vervangen door een Gotische hallenkerk.[24]

Tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) werd de gemeente zwaar geplunderd tijdens de verplaatsing van het Franse leger van Spiere naar Harelbeke via Zwevegem en Moen. In 1695 wordt door de Fransen een nieuwe verdedigingslinie aangelegd, dwars door de parochie, als verdediging tegen invasies uit de Spaanse Nederlanden. Onder het Oostenrijkse bewind (1713-1792/94) kent Zwevegem een periode van herstel en welvaart. De eerste periode van de Belgische onafhankelijkheid daarentegen bracht dan weer een zware plattelandscrisis in de meeste regio's van Vlaanderen (1835-1850), dit resulteerde in de oprichting van weef-en kantscholen.[25]

In het begin van de 19de eeuw, onder impuls van Napoleon, werd de eerste industriële suikerfabriek in Zwevegem opgericht. Het is echter wel pas in het laatste kwart van de 19de eeuw dat de eerste fabrieken van o.a. staaldraadtrekkerij werden opgericht. In 1912-1913 werd aan de Paul Ferrardstraat een elektriciteitscentrale gebouwd. Deze ontwikkeling zorgde voor een enorme bloei van de lokale economie in de streek.[26]

Na de Eerste Wereldoorlog groeide Zwevegem uit tot een nijverheidsgemeente, met voornamelijk metaalverwerkende nijverheid en textielindustrie. Ook na de Tweede Wereldoorlog, na de heropbouw van de elektriciteitscentrale en de bruggen over het kanaal, bleven deze toenemen. De naoorlogse periode kenmerkte zich door een grote lokale tewerkstelling en de groei van Zwevegem vanuit verschillende groeikernen, met de oprichting van verschillende (deel)parochies.[27]

WOI in Zwevegem[28]

Het geallieerde bevrijdingsoffensief onder leiding van de Franse maarschalk Foch begon op 26 september 1918. Op 28 september startte het offensief van de Legergroep Vlaanderen, bestaande uit het Belgisch leger aangevuld met Britse en Franse eenheden. Het lukte ze om de zwaar versterkte

[21] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID 122076
[22] VANDEPUTTE 2011
[23] IOE 2017, ID 122076
[24] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID 122076
[25] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID 122076
[26] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID 122076
[27] HASQUIN et al. 1980
[28] LIBBRECHT n.d.; DELOOF et al. 2014

Vlaamse heuvelrug rondom Ieper te veroveren. Het offensief kwam tot stilstand bij de Flandern I Stellung ten westen van Roeselare (op de lijn Hooglede-Roeselare). Op 14 oktober vielen Frans-Belgische troepen de Flandern I Stellung aan ondersteund door artillerie, tanks en vliegtuigen. Bijna over de hele lijn konden de geallieerden een vijftal kilometer oprukken. Op 15 oktober brak het Duitse front volledig uiteen en begint de terugtocht voor de Duitse troepen. Op 18 oktober werd Kortrijk bevrijd, maar de Duitsers hielden stand op de Leie en het afleidingskanaal van Schipdonk (tussen Deinze en Maldegem) (Lysstellung).

Op de ochtend van zondag 20 oktober 1918 stak de 88ste brigade van de 29ste divisie de Leie over tussen Kortrijk en Harelbeke. Ondanks beschietingen door de Duitse 7de Cavaleriedivisie slaagden ze erin een pontonbrug aan te leggen, waardoor zwaar materiaal aangevoerd kon worden. De Duitsers sloegen op de vlucht en de 29ste divisie kon Stasegem innemen. In de middag van 20 oktober kwamen de 9de en 29ste divisie aan in St. Lodewijk (ten noordoosten van Zwevegem). Hierdoor kwam de rechtervleugel van de Duitsers in gevaar, waardoor ze zich terugtrokken uit Zwevegem.

Na 20 oktober waren de oorlogshandelingen nog niet voorbij. Zwevegem werd nog een aantal keer beschoten vanuit vliegtuigen, maar ook met zware kanonnen die op de Kluisberg stonden.

Kleiontginning aan Den Helder en Hoogstraatje, Moen[29]

Den Helder is de benaming van het gehucht rondom het plangebied. De gehuchten horen tot de deelgemeente Moen. De eerste vermelding van Moen dateert uit een 13e-eeuwse kopie van een handschrift uit 988 als *Mulnis*, afgeleid van *mullia* of *mulda* wat fijn stof betekent. In 1280 wordt Moen vermeld als *Moude*, wat staat voor mulle grond. Het plangebied bevindt zich nabij de Cominnestraat, een lange straat die vertrekt aan de Sint-Pietersbruglaan en met gebogen tracé naar de Kraaibosstraat loopt. Verder loopt de straat met recht tracé tot de Kastanjeboomstraat in Zwevegem. De straat is reeds zichtbaar op de Ferrariskaart (zie Plan 11).

De bodem in Moen, Ieperiaanse zavelachtige klei in het zuiden en Ieperiaanse zavel in het noorden, leidde tot **baksteen- en dakpannennijverheid** in de gemeente. Rond 1900 waren er in de Herembodegemstraat alleen al 40 veldovens. In 1910 wordt langs het kanaal Bossuit-Kortrijk een steenbakkerij opgetrokken. In 1937 is er een steenbakkerij en een dakpannenfabriek te Moen. Deze dakpannenfabriek was gelegen op de grens met Zwevegem, in de Pannenbakkersstraat. In 1980 wordt de fabriek afgebroken.[30]

De klei van voor de productie van de pannen was aanvankelijk uitsluitend afkomstig van Den Helder, naast het plangebied. Theophiel Avet was de zogenaamde kleiputbaas.[31]

[29] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID9909, ID9911, ID14679
[30] INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID14679
[31] VANASSCHE et al. 2015

2.2.3 Cartografische bronnen

Villaret (1745-1748)

Op de Villaretkaart[32] (Plan 10) staat het terrein aangeduid als beboste zone. Deze beboste zone beslaat ruwweg het plangebied. Ten noorden bevindt zich een grotere zone bebost gebied. Net ten noorden en ten zuiden van het terrein zijn een aantal bebouwde percelen te zien. De huidige straten Hoge Weg en Den Helder hadden reeds hetzelfde verloop, alleen waren beide straten in het midden van de 18e eeuw met elkaar verbonden. Vandaag worden beide straten onderbroken door een privéterrein.

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart[33] (Plan 11) is te zien dat het stratenpatroon er een stuk anders uitziet. De straat waaraan het plangebied ligt heeft een heel ander verloop. Mogelijk is de kaart niet helemaal juist gegeorefereerd, maar het is moeilijk om te zien waar het plangebied dan wel gelegen was, aangezien er zeer weinig aanknopingspunten zijn. Wel is ten noordwesten het gehucht 'Hoogstraete' te zien, waar een aantal losse hoeves staan. De omgeving is hoofdzakelijk ingedeeld in akkerlanden, hoewel er ook nog meer beboste zones aanwezig zijn. Gezien de moeizame georeferentie is het onduidelijk of het plangebied in die periode nog bebost was of niet. De omgeving blijft eerder schaars bebouwd.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Op de Atlas der Buurtwegen[34] (Plan 12) is opnieuw een stratenpatroon te zien dat zeer gelijkaardig is aan de situatie op de Villaretkaart. De grootste verandering is de toevoeging van 'chemin n.16', die langs de noordelijke grens van het plangebied loopt. De omgeving blijft schaars bebouwd en zijn er geen gebouwen te zien op het terrein zelf. De Atlas der Buurtwegen maakt geen onderscheid in landgebruik. Het gehucht dat te zien was op de Ferrariskaart, wordt hier opnieuw aangeduid met het toponiem 'Humeau Hoogstraetjen'.

Vandermaelen (1846-1854)

Ter hoogte van het plangebied wordt op de Vandermaelenkaart[35] (Plan 13) opnieuw een gelijkaardige situatie als op de Atlas der Buurtwegen afgebeeld. Het plangebied is niet meer ingekleurd als boszone, terwijl de omgeving wel bebost blijft. Dat maakt dat het terrein tussen het midden/ einde van de 18e eeuw en het midden van de 19e eeuw ontbost is. Ook het gehucht 'Hoogstraetje' is nog steeds aangegeven op de Vandermaelenkaart.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten[36] (Plan 14) zijn ter hoogte van het plangebied deels vervaagd. Wel is nog te zien dat de situatie zeer gelijkaardig is aan de situatie op de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart. Ook het gehucht 'Hoogstraetjen' is aangegeven. De bewoning ten zuiden van het plangebied lijkt hier echter wel verdwenen. Al kan het zijn dat deze niet meer duidelijk zichtbaar is aangezien de kaart vooral op deze plek vervaagd is.

[32] GEOPUNT 2021f
[33] KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020
[34] GEOPUNT 2021g
[35] GEOPUNT 2021h
[36] KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

Plan 10: Plangebied op de Villaretkaart[37] (analoog; onbekend; 02/02/2021)

[37] GEOPUNT 2019a

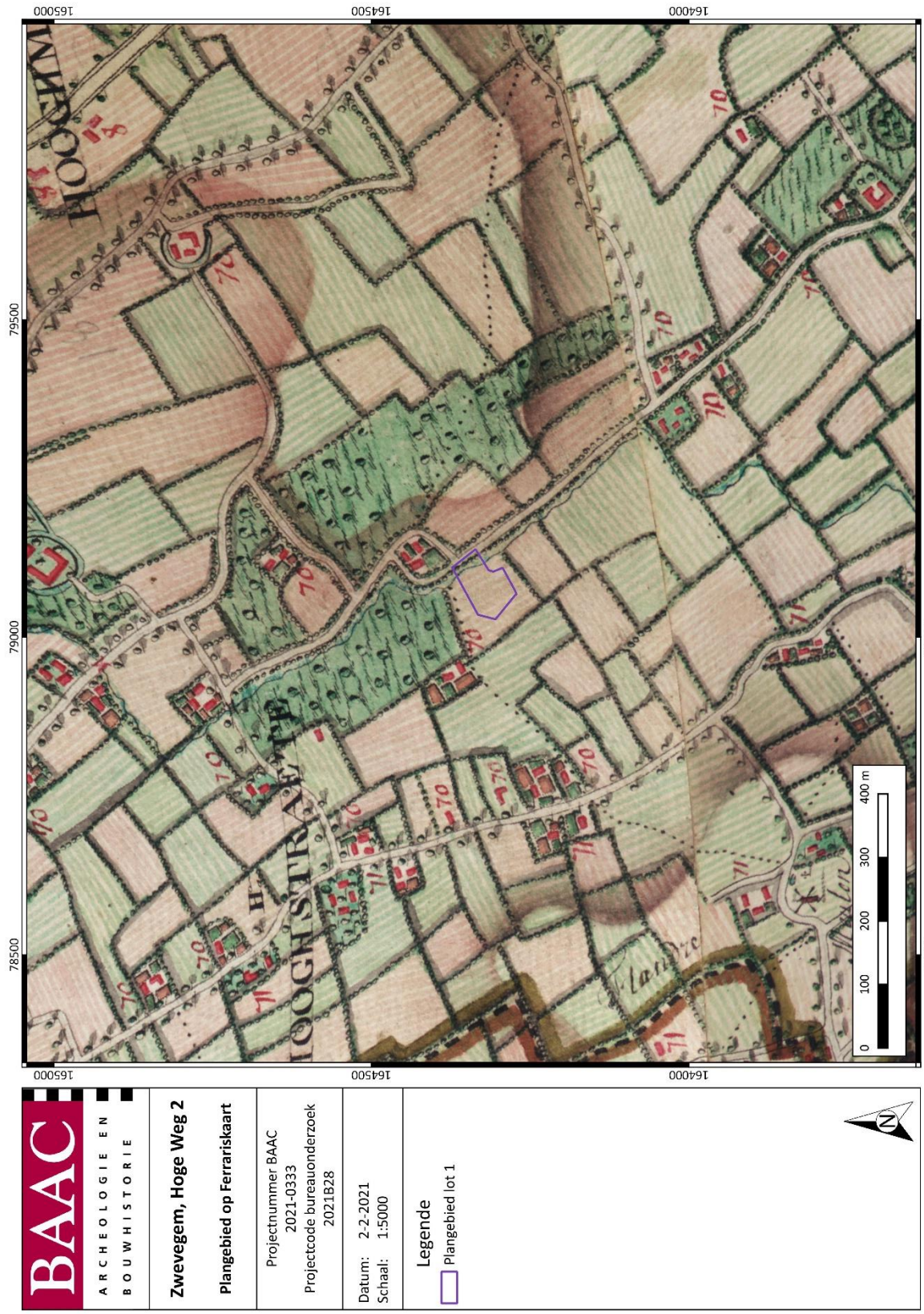

Plan 11: Plangebied op de Ferrariskaart[38] (analoog; 1:25.000; 02/02/2021)

[38] GEOPUNT 2021c

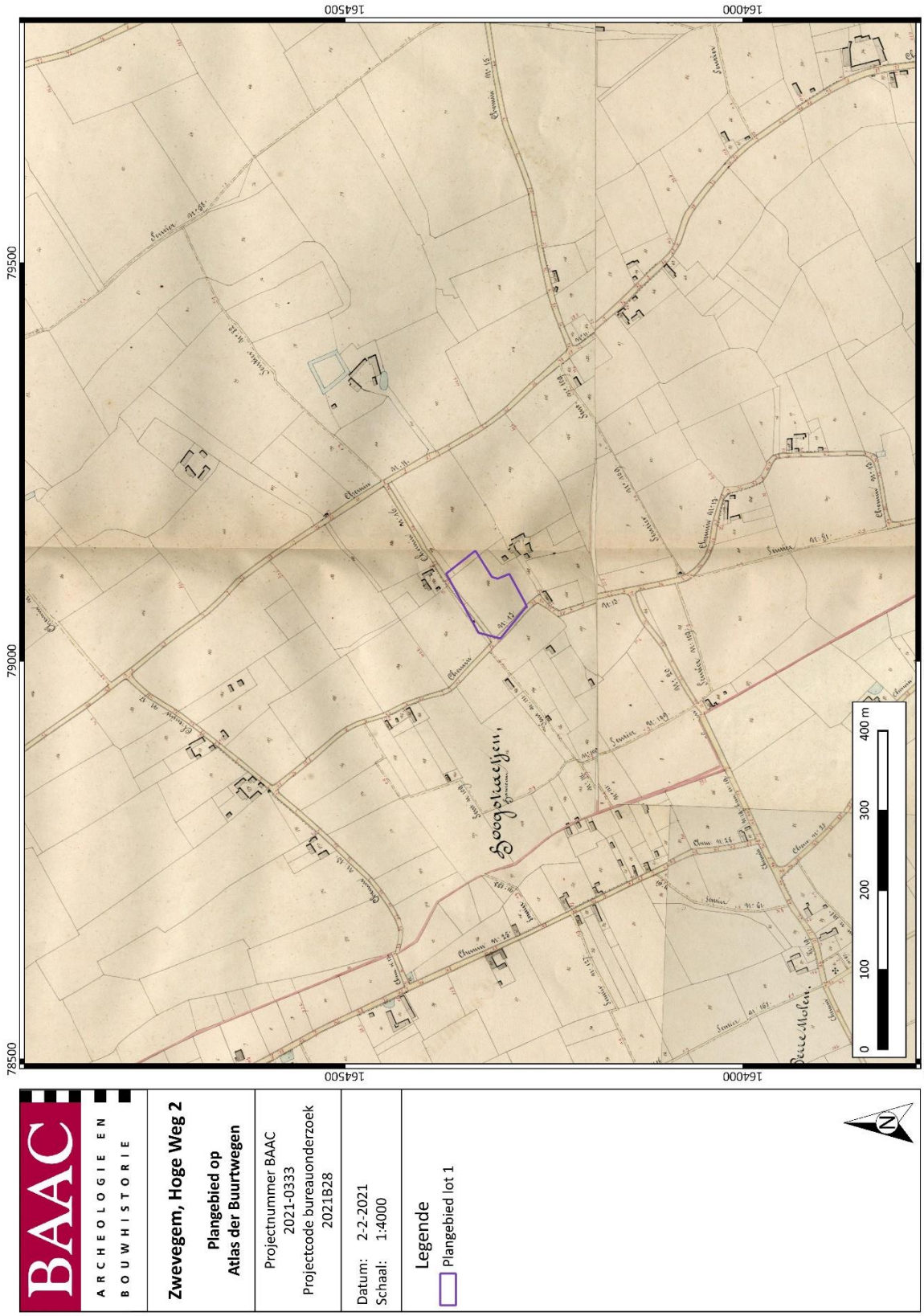

Plan 12: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen[39] (analoog; 1:2500; 02/02/2021)

[39] GEOPUNT 2021b

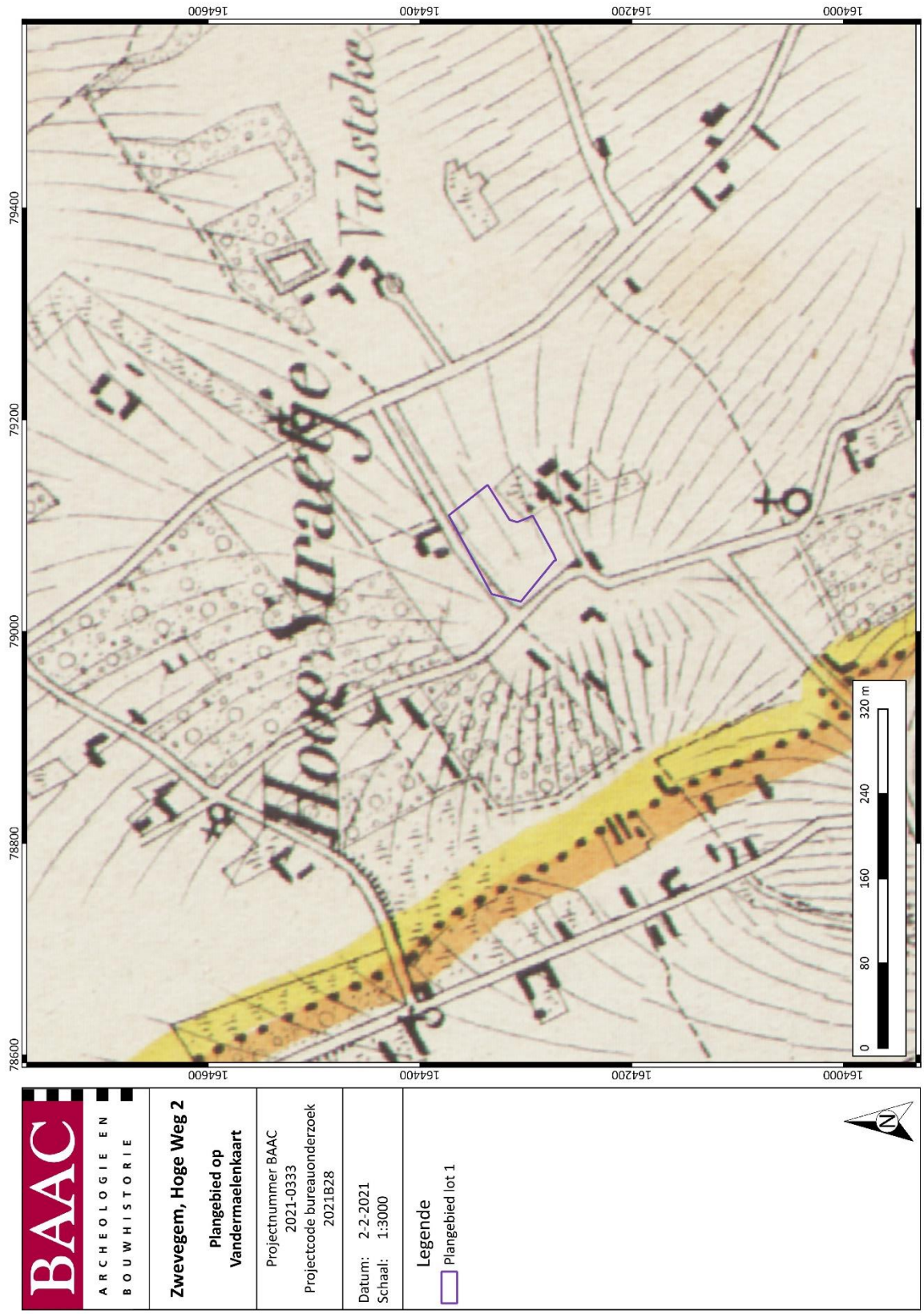

Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart[40] (analoog; 1:20.000; 02/02/2021)

[40] GEOPUNT 2021d

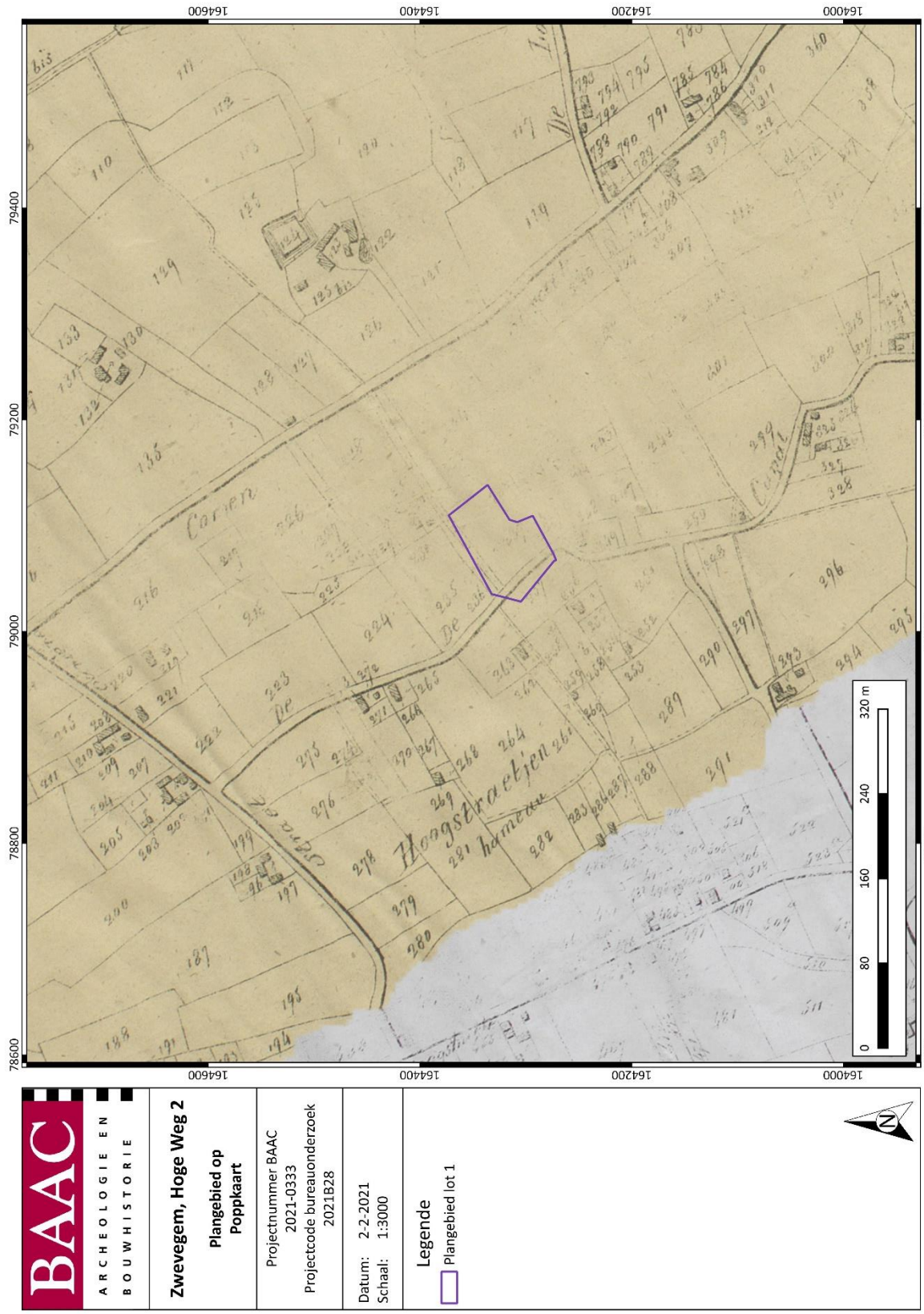

Plan 14: Plangebied op de Poppkaart[41] (analoog; 1:1.250-1:7.500; 02/02/2021)

[41] GEOPUNT 2021e

2.2.4 Orthofotografische bronnen

Op de orthofotografische bronnen (zie Plan 15 tot Plan 17 en Plan 3) is te zien dat het landschap in de directe omgeving van het terrein, en dan vooral de zone ten noordwesten van het plangebied, drastisch verandert. De percelen worden kleiner en er ontstaan reliëfverschillen en kleine vijvers. Zones met blootliggende ondergrond die te zien zijn op de orthofoto uit 1971 wijzen mogelijk in de richting van ontginning. Op het plangebied zelf zijn hier geen aanwijzingen voor, maar de mogelijkheid bestaat dat er op het terrein zelf ook ingrepen geweest zijn in de laatste decennia. Het DHM toont namelijk duidelijk een abrupt reliëfverschil langsheen de oostelijke en de zuidelijke grens van het terrein. Dit is een extra aanwijzing voor mogelijke nivellerings-, graaf- of ophogingswerkzaamheden.

Plan 15: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 1971[42] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[42] AGIV 2021c

Plan 16: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 2000 - 2003[43] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[43] AGIV 2021d

Plan 17: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 2008 - 2011[44] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[44] AGIV 2021c

2.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Hoge Weg te Zwevegem zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 18).[45] Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 1):

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.[46]

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
76629	FRAGMENT GEPOLIJSTE BIJL (MIDDEN-NEOLITHICUM)
221826	LITHISCH MATERIAAL (NEOLITHICUM)
221827	LITHISCH MATERIAAL (NEOLITHICUM)
76662	LITHISCH MATERIAAL (STEENTIJD)
76628	LITHISCH MATERIAAL (STEENTIJD)
221823	LITHISCH MATERIAAL (STEENTIJD)
158518	LITHISCH MATERIAAL (LAATNEOLITHICUM), AARDEWERK (LATE MIDDELEEUWEN)
72972	LITHISCH MATERIAAL, AARDEWERK (NEOLITHICUM – VROEGE BRONSTIJD), WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN), KERNBURCHT (LATE MIDDELEEUWEN)
221237	LITHISCH MATERIAAL (NEOLITHICUM), AARDEWERK (NIEUWE TIJD)
72971	WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN)
72943	WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN)
72951	WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN)
72929	WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN)

[45] CAI 2021
[46] CAI 2021

72944	WALGRACHTSITE STEENBAKKERIJ (LATE MIDDELEEUWEN)
72928	WALGRACHTSITE (LATE MIDDELEEUWEN)
221120	FRANSE LINIE 17DE EEUW (NIEUWE TIJD)
72920	LITHISCH MATERIAAL (NEOLITHICUM), AARDEWERK (IJZERTIJD), AARDEWERK (ROMEINSE TIJD), TE CLARE (VOLLE MIDDELEEUWEN), KORENWINDMOLEN, MUNTEN, GESPEN (NIEUWE TIJD), MUNITIE (NIEUWSTE TIJD)

In een straal van ca. 1,5 km rondom het plangebied, is er op de CAI-kaart een groot aantal meldingen van aangetroffen sporen, structuren en vondsten vanaf de steentijd. Voor de steentijd gaat het voornamelijk om lithisch materiaal, aangetroffen tijdens grootschalige veldkarteringen (ID 76629, 221826, 221827, 76662, 76628, 221823, 158518, 221237). Daarnaast zijn er ook veel meldingen van walgrachtsites uit de late middeleeuwen, voornamelijk vastgesteld op cartografische bronnen (ID 72971, 72943, 72951, 72929, 72944, 72928). Daarnaast zijn er in de omgeving ook aardewerkvondsten aangetroffen uit de bronstijd, de Romeinse tijd en de late middeleeuwen, alsook metaalvondsten als munten en gespen uit de nieuwe tijd, resten van De Franse linie uit de 17e eeuw, alsook munitie uit de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Deze vondsten zijn ook door veldkartering, cartografie en literatuur aan het licht gekomen.

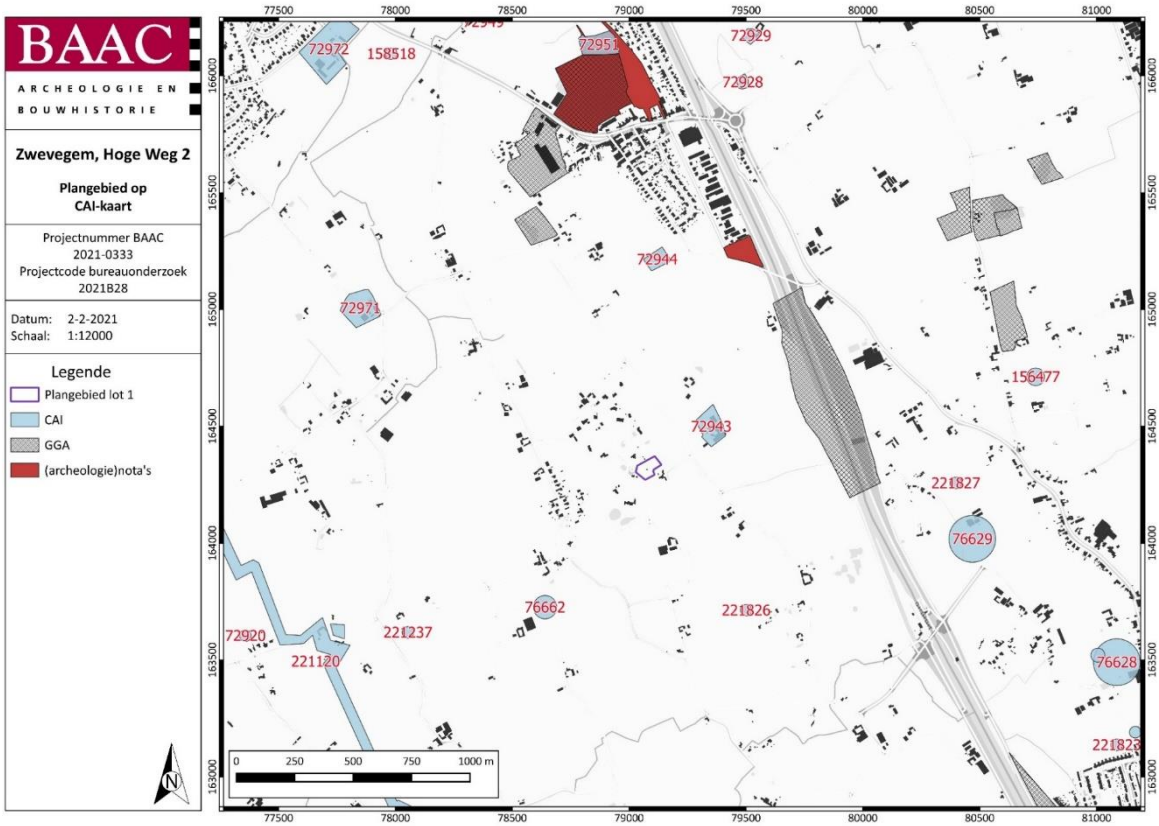

Plan 18: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart[47] (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

[47] CAI 2021

Ander archeologisch onderzoek in de regio

Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
AN ID10562	ZWEVEGEM PANNENBAKKERSTRAAT	BOZ	LB (EN WAT DAARUIT VOLGT)
ANBS ID9140	ZWEVEGEM LETTENHOFPARK	BOZ	GEEN MAATREGELEN
AN ID5923	ZWEVEGEM AVELGEMSTRAAT	BOZ, LBO	PS
N ID10501	ZWEVEGEM AVELGEMSTRAAT	PS	DO IN DEEL PLANGEBIED

Naar aanleiding van geplande werken werd ter hoogte van de **Pannenbakkerstraat**, ca. één kilometer ten noordoosten van het plangebied, een archeologienota opgesteld. Het projectgebied ligt naast het Kanaal. Gezien de archeologisch interessante ligging van het gebied (nabij een beek en ter hoogte van een goede bodemgesteldheid) werd verder onderzoek geadviseerd dat tot op heden nog niet werd gerapporteerd.[48]Naast enkele archeologienota's in de omgeving van het plangebied werd in de ruimere omgeving van Zwevegem en zuid-West-Vlaanderen reeds uitgebreid onderzoek uitgevoerd. Deze regio werd reeds lange tijd archeologisch onderzocht. Hieronder worden enkele belangrijke projecten beschreven uit de ruime omgeving van het plangebied.

Zwevegem Avelgemstraat

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag werd voor een terrein aan de Avelgemstraat te Zwevegem een archeologienota opgesteld, op ca. 2,5 km ten noorden van het plangebied. Het terrein had een hoog archeologisch potentieel en er werd naast een bureaustudie een landschappelijk bodemonderzoek[49] en een proefsleuvenonderzoek[50] uitgevoerd. De resultaten van deze archeologische vooronderzoeken wezen uit dat er voornamelijk een concentratie sporen aanwezig was in het oostelijke en lager gelegen deel van het terrein en dat het westelijke en hoger gelegen deel mogelijk afgetopt was. Tijdens het proefonderzoek konden middeleeuwse houtskoolmeilers en sporen uit de late ijzertijd – vroeg Romeinse periode herkend worden. Dit leidde uiteindelijk tot een opgraving in de oostelijke zone van het terrein die plaatsvond in de zomer van 2019.[51]

De opgraving bracht enkele greppels aan het licht die gerelateerd kunnen worden aan laat ijzertijd – vroeg Romeinse erfgreppels. Daarnaast werd een houtskoolmeiler verder onderzocht en gedateerd in de volle middeleeuwen. Tot slot kon een opmerkelijk, groot en onregelmatig spoor herkend worden, te dateren aan de hand van het vondstmateriaal in de midden Romeinse periode. Het betreft mogelijk een rootkuil. Onderaan de kuil werd een gefragmenteerde Romeinse beker aangetroffen. Hoewel er geen duidelijke nederzettingsstructuren herkend zijn, wijst deze site aan de hand van de greppels, de mogelijke rootkuil en het vondstmateriaal op een menselijk occupatie mogelijk vanaf de late ijzertijd

[48] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020b
[49] DE WITTE & KREKELBERGH 2017
[50] VERHAEGHE 2019
[51] Van der Dooren 2019

en zeker in de Romeinse periode. De houtskoolmeiler wijst eveneens op een ontginning van het landschap in de volle middeleeuwen.[52]

Evolis site en Zwevegem Losschaert[53]

Nog meer ten noorden van het plangebied dan de site Zwevegem Avelgemstraat ligt een complex van onderzochte sites langsheen de Pluimbeek. Het betreft onder andere de site Zwevegem Losschaert en Kortrijk Evolis, op ca. 5 km ten noorden van het plangebied. Op de Evolis site zijn tot op heden reeds meerdere grootschalige onderzoeken uitgevoerd, hetzij proefsleuvenonderzoeken, hetzij opgravingen. Tijdens deze onderzoeken werden op verschillende percelen eveneens dubbele grachtsystemen aangesneden (Evolis, Losschaert).[54] De nederzettingen werden gestructureerd door een dubbel grachtensysteem met een begrenzende en drainerende functie. Binnenin het grachtensysteem bevonden zich nederzettingssporen waaronder palenclusters, structuren, poelen, spiekers, … De oudste sporen dateren uit de ijzertijd, maar de best vertegenwoordigde periode is de Romeinse periode (voornamelijk midden-Romeinse periode). Uit de late ijzertijd werd op de Evolissite een cultusplaats herkend.[55] Te Zwevegem Losschaert[56] zijn vier hoofdgebouwen uit de Romeinse periode aangesneden. Opvallend aan de site Zwevegem Losschaert is dat de hoofdgebouwen zich niet binnen een enclosure situeerden. De opgraving te Zwevegem-Losschaert heeft duidelijk aangetoond dat in het zuidelijk deel van de *civitas Menapiorum* nederzettingen uit de midden-Romeinse periode ook anders opgebouwd waren. Recentelijk is dit ook aangetoond te Bavikhove-Eerste Aardstraat. Op deze site komen losstaande hoofdgebouwen voor evenals een hoofdgebouw tegen de rand van een enclosure.[57] Mogelijk heeft dit te maken met statusaspecten. De site Zwevegem Losschaert werd bewoond vanaf het eind van de 1^{e} eeuw tot ca. 250 wanneer de site verlaten wordt. Vanaf de volle middeleeuwen lijken zowel de sites Evolis als Losschaert weer bewoond. [58]

De belangrijkste weg in de regio van Zwevegem was de *Via Belgica* die van Boulogne, via Cassel en Kortrijk, richting Tongeren en tot slot verder naar Keulen liep. M. Rogge heeft deze weg interdisciplinair onderzocht voor het deel tussen de Schelde en de Dender.[59] Over het verloop van deze weg ten westen van Mater is hij zeer vaag, wegens het gebrek aan gegevens. Bij een recent onderzoek werd een stuk van de weg aangetroffen in het overstromingsgebied van de Schelde ter hoogte van Kerkhove. Zeer waarschijnlijk situeerde er ter hoogte van dit stuk weg een brug over de Schelde.[60] Het verdere verloop van de *Via Belgica* richting het westen is onduidelijk. Het is aannemelijk dat de Romeinse villa te Heestert nabij de weg situeerde. In de synthese van het eindverslag van Zwevegem Losschaert wordt de loop van de Romeinse weg *Via Belgica* geschetst aan de hand van gekende gegevens en de locaties van gekende Romeinse sites. Het hypothetische verloop van deze weg bevindt zich ca. een kilometer ten noord(oost)en van het plangebied. [61]

Zwevegem Moen

Niet enkel ten noorden van het plangebied vonden opgravingen plaats. Ook ca. 3,5 km ten zuidoosten van het plangebied, te Moen vond een opgraving plaats. Na het archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek[62] en proefsleuvenonderzoek[63]) was de aanwezigheid van een archeologische site

[52] Van der Dooren 2019
[53] GEERTS et al. 2019; DE LOGI et al. 2008
[54] DE LOGI et al. 2008; GEERTS et al. 2019; BAKX & HERTOGHS n.d.
[55] GEERTS et al. 2019
[56] Bakx in prep.b. BAKX & HERTOGHS n.d.
[57] Bakx in prep.b.
[58] Bakx in prep.b.
[59] Rogge 1971, 132-134.
[60] Crombé / Herremans 2017, 95-103.
[61] Bakx in prep.b.
[62] DE SMAELE & PIETERS 2018
[63] DE SMAELE & PIETERS 2019

op het projectgebied bevestigd, wat leidde tot een opgraving in maart 2020. Ook hier kon een bewoningssite uit de late ijzertijd – vroeg Romeinse periode herkend worden.[64]

[64] Rapport in opmaak.

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Uit de resultaten van het bureauonderzoek valt helaas weinig af te leiden over de datering van het plangebied. Op de historische kaarten en luchtfoto's is te zien dat het plangebied lang in gebruik was als boszone, en vanaf de 19e eeuw in gebruik was als akker- of weiland. Bovendien heeft er nooit bebouwing gestaan ter hoogte van het onderzoeksterrein. Binnen het plangebied zelf bevinden zich met andere woorden geen gekende sporen of structuren waaruit een datering afgeleid kan worden.

Mogelijk is het plangebied verstoord door kleiontginning in de 20e eeuw. Hoewel de exacte locatie niet bepaald kon worden op basis van het bureauonderzoek, is wel vastgesteld dat deze kleiontginning plaatsvond in Den Helder, grenzend aan het plangebied. Daarnaast is er een mogelijkheid dat het plangebied opgehoogd of afgegraven is, op basis van het digitaal hoogtemodel.

2.3.2 Archeologische verwachting

In de volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- **Paleolandschappelijke ligging**: Het plangebied is gelegen in zandlemig Vlaanderen op de overgangszone tussen een alluviale laagvlakte in het Schelde-Leie interfluvium en een heuvelachtiger gebied dat behoort tot de uitlopers van de Vlaamse Ardennen en de West-Vlaamse heuvels. De dichtstbijzijnde beken liggen op ca. 1 km van het plangebied. De bodems in en rondom het plangebied bestaan hoofdzakelijk uit natte kleigronden.
- **Cartografische bronnen:** Op het historisch kaartmateriaal wordt het plangebied minstens tot het midden van de 18e eeuw als een beboste zone afgebeeld. Vanaf het midden van de 19e eeuw is het terrein vermoedelijk eerder in gebruik als akker- of weiland. Het historische stratenpatroon is tot op de dag van vandaag nog steeds zeer vergelijkbaar. Het voormalige gehucht 'Hoogstraetje' is vandaag terug te vinden in de straatnaam 'Hoogstraat'. De omgeving bleef lange tijd schaars bebouwd, en ook het plangebied bleef minstens tot het midden van de 19e eeuw onbebouwd.
- **CAI en ander archeologisch onderzoek**: Rondom het plangebied zijn enkele CAI-waarden teruggevonden (zie Plan 19). Het betreffen echter voornamelijk veldprospecties waarbij lithisch materiaal aangetroffen werd, of walgrachtsites die herkend zijn op basis van literatuur en historisch kaartmateriaal. Systematisch gravend onderzoek vond (nog) niet plaatst in de nabije omgeving van het plangebied. In de ruimere regio zijn er echter wel reeds vele opgravingen uitgevoerd waarbij voornamelijk bewoningssporen uit de metaaltijden en de Romeinse periode het best vertegenwoordigd zijn (Zwevegem Evolis, Zwevegem Losschaert en Zwevegem Moen). Echter, de landschappelijk situatie ter hoogte van deze sites is niet dezelfde als deze van het plangebied. De sites liggen in lagere zones, in beekvalleien en op minder natte en beter bewerkbare gronden.
- **Gekende verstoring**: Hoewel er geen duidelijke aanwijzingen voor verstoring op het plangebied, is er op basis van het digitaal hoogtemodel een vermoeden dat het terrein mogelijk is opgehoogd, afgegraven of genivelleerd is (zie Plan 19). De scherpe daling aan de rand van het perceel naar de naburige percelen is hier een aanwijzing voor. Daarnaast werden op de orthofoto's en het DHM aanwijzingen voor ontginning vastgesteld in de nabije omgeving van het plangebied. Tot slot vermelden enkele bronnen kleiontginningsactiviteiten op en

rondom het terrein (in Den Helder), hoewel de exacte locatie hiervan niet vastgesteld kon worden in dit bureauonderzoek.

- **Geplande verstoring**: De geplande werken bestaan uit de afsplitsing van een lot van het perceel om deze vervolgens te verkavelen. Ter hoogte van dit nieuwe lot wordt uitgegaan van een volledige verstoring, aangezien het om een verkaveling gaat.

Concluderend kan volgende verwachting opgesteld worden voor het plangebied:

Op basis van de bodemkundige gegevens en landschappelijke situatie wordt de verwachting op het aantreffen van ***in situ* steentijdartefactensites** eerder laag ingeschat. Het plangebied ligt op een hoge heuveltop, niet in de onmiddellijke nabijheid van een natuurlijke waterloop en ter hoogte van zware, natte kleigronden. De omgeving rondom het plangebied is intensief onderzocht aan de hand van veldkarteringen waarbij wel lithisch materiaal aangetroffen is. Deze kwamen echter overwegend voor op iets lager gelegen lemige bodems (zie Plan 19).

Voor **sporensites vanaf het neolithicum** geldt dezelfde redenering als voor steentijdsites. Landschappelijk gezien is de situatie niet ideaal voor een bewoningssite. Echter, in de ruimere omgeving van het plangebied werd reeds uitgebreid archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij nederzettingssporen uit de metaaltijden en Romeinse periode domineren (Zwevegem Losschaert, Evolis site, Zwevegem Moen). Er was dus zeker menselijke occupatie in de ruimere regio tijdens deze perioden. Hier kan dus algemeen een matige verwachting worden opgesteld.

2.3.3 Syntheseplan

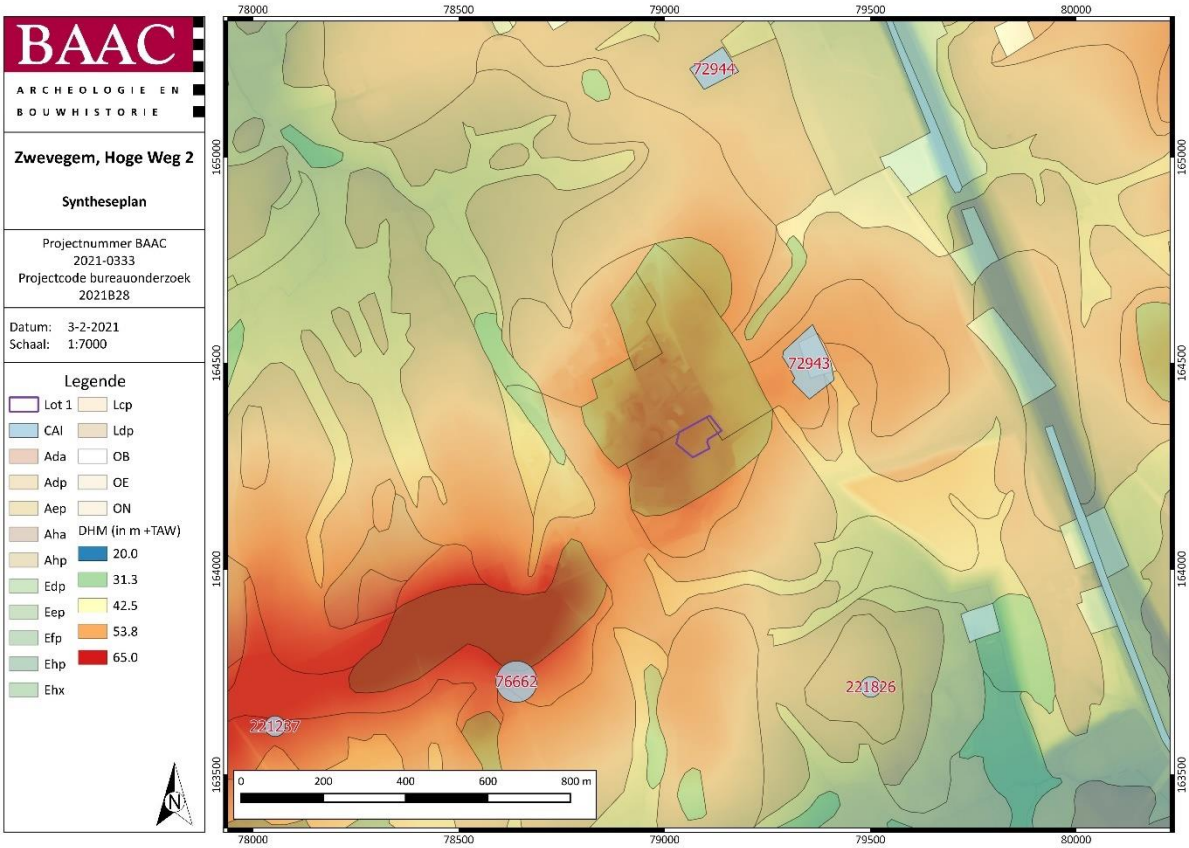

Plan 19: Syntheseplan met weergave van de CAI-waarden op de bodemkaart en het DHM.

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Het bureauonderzoek wees uit dat er voor het plangebied een lage verwachting kan opgesteld worden voor steentijdsites en een matige verwachting sporensites vanaf het neolithicum. Deze verwachting dient echter afgesteld te worden met de gekende en geplande verstoringen binnen het plangebied.

Aangezien het om een verkaveling gaat, wordt uitgegaan van een integrale verstoring van het plangebied. Echter, er zijn indicatoren die wijzen op een geroerde bodem ter hoogte van het plangebied. Verschillende bronnen en aktes vermelden kleiontginningsactiviteiten in het verleden in Den Helder waarna het terrein afgegraven en/of opgehoogd zou geweest zijn. Ook het digitaal hoogtemodel geeft een indicatie voor ophoging van het terrein. Het potentieel op kenniswinst is afhankelijk van de mate van verstoring ter hoogte van het plangebied en kan bijgevolg in dit stadium nog niet met zekerheid bepaald worden. Om het kennispotentieel beter in te schatten, moeten eventuele verstoringen binnen het plangebied beter in kaart gebracht worden en gekeken worden of er nog mogelijke archeologische niveaus aanwezig zijn ter hoogte van het plangebied.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kan in dit stadium onvoldoende bepaald worden. Op basis van de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek[65] is verder vooronderzoek aangewezen.

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	JA	NEE	NEE	NEE	VERMOEDELIJKE SPOREN BESTAAN VOORNAMELIJK UIT GRONDSPOREN. BIJGEVOLG IS DEZE METHODE NIET NUTTIG OM TOE TE PASSEN
VELDKARTERING	JA	NEE	NEE	NEE	GEEFT GEEN INFO OVER DE AANWEZIGHEID VAN EEN MOGELIJKE SITE, ENKEL OF ER MATERIAAL AANWEZIG IS UIT EEN BEPAALDE PERIODE ; BOVENDIEN ZULLEN DOOR DE OPBOUW VAN HET PLANGEBIED (GRAS/VERHARDING) GEEN OPPERVLAKTEVONDSTEN AANGETROFFEN KUNNEN WORDEN

[65] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020a fig.3

LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	DIENT TE GEBEUREN OM DE TOESTAND VAN DE BODEM NA TE GAAN, DE GRAAD VAN VERSTORING TE BEPALEN EN HET STEENTIJDPOTENTIEEL TE BEPALEN; NOODZAKELIJK VOOR HET BEPALEN VAN VERDERE ONDERZOEKSSTAPPEN
VERKENNEND/ WAARDEREND BOORONDERZOEK	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK
PROEFSLEUVEN/ PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	DIT IS NOODZAKELIJK OM DE AANWEZIGHEID VAN SPORENSITES NA TE KUNNEN GAAN; EVENEENS AFHANKELIJK VAN HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

In eerste instantie dient verder onderzoek zonder ingreep in de bodem onder de vorm van een **landschappelijk bodemonderzoek** uitgevoerd te worden. Dit om de mogelijke verstoring ter hoogte van het terrein te bevestigen en om te kijken of er eventueel nog archeologische niveaus aanwezig zijn ter hoogte van het plangebied.

2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

Enkel het lot dat bouwrijp gemaakt wordt en waar bijgevolg dus bodemingrepen voorzien worden, wordt meegenomen in de adviezone. Dit is lot 1 en bedraagt 5.864 m².

Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor verder vooronderzoek (digitaal; 1:1; 02/02/2021)

3 Samenvatting

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag voor een terrein aan de **Hoge Weg 2 te Moen, Zwevegem**, heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota met advies in uitgesteld traject opgemaakt. Er kon enkel een bureaustudie uitgevoerd worden. De opdrachtgever plant het perceel in twee loten te splitsen en het ene lot bouwrijp te maken. Aangezien het om een verkaveling gaat, wordt uitgegaan van een volledige verstoring van het afgesplitste, bouwrijpe lot.

Het plangebied ligt in een gehucht in Moen, deelgemeente van Zwevegem in zandlemig Vlaanderen op de overgangszone tussen een alluviale laagvlakte in het Schelde-Leie interfluvium en een heuvelachtiger gebied dat behoort tot de uitlopers van de Vlaamse Ardennen en de West-Vlaamse heuvels. De heuveltop waarop het terrein gelegen is, bestaat uit een natte kleibodem.

De archeologische verwachting voor dit terrein wordt matig ingeschat. Mede door de landschappelijke ligging en de reeds gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving kunnen archeologische sporen verwacht worden uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd. Het terrein is lange tijd als boszone, en tot op heden gebruikt als akker- of weiland. Er zijn aanwijzingen dat het terrein in de loop van vorige week verstoord werd door kleiontginnings-activiteiten en mogelijke afgravingen/ophogingen. Het digitaal hoogtemodel levert een bijkomende indicatie van ophoging van het terrein. Het is echter op basis van het bureauonderzoek alleen niet mogelijk om de exacte graad van deze verstoring vast te stellen. Bijgevolg kon het kennispotentieel niet voldoende bepaald worden.

Na de uitgebreide bureaustudie stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat er onvoldoende informatie beschikbaar is over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon ook onvoldoende bepaald worden. Verder onderzoek naar de bodemopbouw is dus noodzakelijk om een beter zicht op het kennispotentieel te krijgen. Daarom dient er in eerste instantie in een uitgesteld traject een **landschappelijk bodemonderzoek** te gebeuren, enerzijds om de graad van verstoring (ophoging of afgraving) na te gaan, en anderzijds om de aanwezigheid van mogelijke archeologische niveaus vast te stellen.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Hoogteverloop terrein 15
Figuur 2: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied 19

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 02/02/2021) 2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:25002/02/2021) 3
Plan 3: Plangebied met aanduiding nieuw lot waar bodemingrepen zullen plaatsvinden (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 7
Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 12
Plan 5: Plangebied en heuveltop op DHM (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 13
Plan 6: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 14
Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 02/02/2021) 17
Plan 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 02/02/2021) 18
Plan 9: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 02/02/2021) 20
Plan 10: Plangebied op de Villaretkaart (analoog; onbekend; 02/02/2021) 24
Plan 11: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 02/02/2021) 25
Plan 12: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 02/02/2021) 26
Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart (analoog; 1:20.000; 02/02/2021) 27
Plan 14: Plangebied op de Poppkaart (analoog; 1:1.250-1:7.500; 02/02/2021) 28
Plan 15: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 1971 (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 30
Plan 16: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 2000 - 2003 (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 31
Plan 17: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 2008 - 2011 (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 32
Plan 18: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 34
Plan 19: Syntheseplan met weergave van de CAI-waarden op de bodemkaart en het DHM 39
Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor verder vooronderzoek (digitaal; 1:1; 02/02/2021) 42

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. 33
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio 35
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode 40

5 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020a. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020b. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's. Available at: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd [Accessed May 24, 2017].

AGIV, 2021a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: https://www.geopunt.be/.

AGIV, 2021b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Available at: https://www.geopunt.be/.

AGIV, 2021c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: https://www.geopunt.be/.

AGIV, 2021d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, zomeropnamen, kleur, 2000-2003, Vlaanderen. Available at: https://www.geopunt.be/.

AGIV, 2021e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: http://www.geopunt.be.

BAKX, R. & HERTOGHS, S., *Archeologische opgraving Zwevegem Losschaert - werktitel, BAAC Vlaanderen rapport*,

CAI, 2021. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: http://cai.onroerenderfgoed.be/.

CARTESIUS, 2021. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

DELOOF, G., DELOOF, J. & SANTY, R., 2014. *In Etappengebied 14-18 in Zwevegem (Heestert, Moen, Otegem, Sint-Denijs, Zwevegem)* F. V. C. en H. K. A. Zwevegem, ed., Vichte: Drukkerij-Uitgeverij Vanoverbeke.

Van der Dooren, L., 2019. *Archeologierapport Zwevegem, Avelgemstraat*, Bassevelde.

DOV VLAANDEREN, 2021a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

DOV VLAANDEREN, 2021b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiair). Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

DOV VLAANDEREN, 2021c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

FREDERICKX, E. & GOUWY, S., 1996. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 25 Hasselt*,

GEERTS, R.C.A. et al., 2019. *Landinrichting uit de IJzertijd/Vroeg-Romeinse periode onder het industrieterrein. Een archeologiche opgraving te Evolis 76, Kortrijk*, Geel. Available at: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/791.

GEOPUNT, 2021a. GEOPUNT VLAANDEREN.

GEOPUNT, 2021b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2021c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2021d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2021e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2021f. GEOPUNT VLAANDEREN: Villaretkaart (1745-1748). *GEOPUNT, 2021. GEOPUNT VLAANDEREN: Villaretkaart (1745-1748).*

GEOPUNT, 2021g. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).

GEOPUNT, 2021h. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).

DE GEYTER, G., 1999. *Toelichting bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest). Kaartblad 29: Kortrijk*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

HASQUIN, H., VAN UYTVEN, R. & DUVOSQUEL, J.-M., 1980. *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek.*, Gemeentekrediet van België.

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2021. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: https://inventaris.onroerenderfgoed.be.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

LIBBRECHT, P., *Slag bij Kortrijk, 12-20 okotber 1918*, Heule.

DE LOGI, A. et al., 2008. *Archeologische opgraving Kortrijk/Harelbeke Evolis (prov. West-Vlaanderen) 16 april - 16 november 2007*,

DE SMAELE, B. & PIETERS, H., 2018. Archeologienota naar aanleiding van een verkavelingsproject te Moen, Processieweg z.n.

DE SMAELE, B. & PIETERS, H., 2019. Nota van het uitgesteld vooronderzoek op het verkavelingsproject te Moen, Processieweg.

VANASSCHE, L. et al., 2015. *Bakstenen en dakpannen - Knokke 1900-1980*, Zwevegem: Heemkring Amantine.

VANDEPUTTE, O., 2011. *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten - West-Vlaanderen*, Tielt: Lannoo Uiitgeverij.

VERHAEGHE, C., 2019. *Nota Zwevegem Avelgemstraat, BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 1045*, Gent (Mariakerke). Available at: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/10501.

DE WITTE, A. & KREKELBERGH, N., 2017. *Archeologienota Zwevegem, Avelgemstraat: Verslag van Resultaten, BAAC Vlaanderen Rapport 714*, Mariakerke-Gent.

6 Bijlagen

6.1 Inplantings- en verkavelingsplan